

Technická univerzita v Liberci

Hospodářská fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

1997

Šárka Těšinová

Technická univerzita v Liberci

Hospodářská fakulta

Obor

Podniková ekonomika

**Vývoj bankovního sektoru v období
ekonomické transformace**

DP - PE - KFÚ - 97016

Šárka Těšinová

Vedoucí práce: Prof. Ing. Václav Bakule, DrSc.; Katedra financí a účetnictví

Konzultant: Ing. Emil Vávra; ČS, a.s., pobočka Turnov

Počet stran: 69

Počet příloh: 7

30. května 1997

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

Katedra financí a účetnictví

Školní rok 1996/97

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

pro Šárku Těšínovou

obor č. 6268 - 7 Podniková ekonomika

Vedoucí katedry Vám ve smyslu zákona č. 172/1990 Sb o vysokých školách a navazujících předpisů určuje tuto diplomovou práci:

Název tématu: Vývoj bankovního sektoru v období ekonomické transformace

Zásady pro vypracování:

1. Institucionální přestavba bankovního sektoru v období ekonomické transformace.
2. Funkční přestavba bankovního sektoru v období ekonomické transformace.
3. Specifikace soudobých problémů bankovního sektoru.

V 41/97 H

KFU/PE
57.2, 12.2.97

Místopřísežné prohlášení:

Místopřísežně prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury pod vedením vedoucího a konzultanta.

V Liberci dne 30. 5. 1997

Šárka Těšinová

Šárka Těšinová

Poděkování:

Anotace:

Ráda bych poděkovala prof. Václavu Bakulemu a ing. Emilu Vávrovi za cenné rady a připomínky, které mi poskytli při psaní této práce a za čas, který mi věnovali. Rovněž děkuji kolegům z ročníku za propůjčení materiálů a poskytnutí informací týkajících se tématu mé diplomové práce.

Anotace:

Diplomová práce vypracovaná na téma „Vývoj bankovního sektoru v období ekonomické transformace“ shrnuje základní události, které se v bankovníctví odehrály od roku 1990, kdy započala transformace nejen bankovního sektoru, ale celé ekonomiky. I když v některých statích byla přiblížena historie bankovníctví, hlavním časovým úsekem, který byl zpracováván, je období od počátku roku 1990 do prvního čtvrtletí roku 1997. Diplomová práce shrnuje proces institucionální a funkční přestavby bankovního sektoru v období ekonomické transformace a dále specifikuje soudobé problémy, které působí na další vývoj tohoto důležitého sektoru ekonomiky.

OBSAH

1.	INSTITUCIONÁLNÍ PŘESTAVBA BANKOVNÍHO SEKTORU V OBDOBÍ EKONOMICKÉ TRANSFORMACE.....	12
1.1.	Struktura bankovního sektoru v centrálně řízené ekonomice a transformace jednostupňového bankovního systému v systém dvoustupňový.....	12
1.2.	Hlavní záměry ekonomické transformace v oblasti bankovníctví.....	14
1.3.	Formování bankovního sektoru.....	15
1.4.	Analýza formování sítě obchodních bank.....	17
2.	FUNKČNÍ PŘESTAVBA BANKOVNÍHO SEKTORU V OBDOBÍ EKONOMICKÉ TRANSFORMACE.....	20
2.1.	Funkční přestavba centrální banky.....	20
2.2.	Bankovní dohled a bankovní regulace jako významné mezníky přestavby centrální banky.....	21
2.3.	Regulativní opatření centrální banky ve vztahu k obchodním bankám....	24
2.4.	Centrální banka jako věřitel poslední instance.....	27
3.	SPECIFIKACE SOUDOBÝCH PROBLÉMŮ BANKOVNÍHO SEKTORU..	28
3.1.	Konsolidační opatření.....	28
3.1.1.	Konsolidační program I.	28
3.1.2.	Konsolidační program II.	30
3.1.3.	Ozdravný program.....	32
3.2.	Problematika selhávání obchodních bank.....	34
3.2.1.	Chronologický přehled selhávání obchodních bank.....	34
3.2.2.	Příčiny selhání obchodních bank.....	36
3.3.	Úpravy legislativy v oblasti bankovníctví v souvislosti s adaptací bankovního sektoru na podmínky EU.....	42
3.4.	Privatizace „velké čtyřky“.....	44
4.	ZÁVĚR	55
5.	SEZNAMY	57
5.1.	Seznam literatury	58
5.2.	Seznam příloh.....	58
6.	PŘÍLOHY	59
6.1.	Příloha č. 1 Formování sítě obchodních bank.....	59

6.2.	Příloha č. 2 Reprezentace zahraničních bank v ČR.....	61
6.3.	Příloha č. 3 Pobočky českých bank v zahraničí.....	63
6.4.	Příloha č. 4 Struktura Bankovní rady ČNB.....	64
6.5.	Příloha č. 5 Hlavní činnosti a pravomoci ČNB.....	66
6.6.	Příloha č. 6 Údaje, které musí obsahovat žádost o udělení licence k bankovní činnosti.....	67
6.7.	Příloha č. 7 Bankovní legislativa.....	68

ČR	Česká republika
ČL a.s.	Česká spořitelna, a.s.
ČSFR	Československá federativní republika
ČSOB, a.s.	Československá obchodní banka, a.s.
ČSP	Česká státní spořitelna
ECU	Evropská měnová jednotka
EU	Evropská unie
FNM	Fond národního majetku
FPV	Fond pojištění vkladů
IB	Investiční banka
IPB, a.s.	Investiční a Poštovní banka, a.s.
KB, a.s.	Komerční banka, a.s.
Kč	Korun českých
Kčs	Korun československých
KOS	Konsolidační banka
MF	ministerstvo financí
mil	milion
mlrd	miliarda
MMF	Mezinárodní měnový fond
resp.	respektive
Sz	sbirka zákonů
SBCS	Státní banka československá
SPK	Státní plánovací komise
s.p.ú.	státní podnikní ústav
s.t.o.	společnost s ručením omezeným
SSP	Slovenská státní spořitelna
to jest	to jest
to znamená	to znamená
tzv. se obracující zásoby	tzv. se obracující zásoby
VUB	Všeobecná úvěrová banka
ŽNB	Živnostní banka
procento	procento

Seznam použitých zkratk a symbolů:

a.s.	akciová společnost
aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
ČF, s.r.o.	Česká finanční, s.r.o.
ČIJ	Česká inkasní jednotka
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČS, a.s.	Česká spořitelna, a.s.
ČSFR	Československá federativní republika
ČSOB, a.s.	Československá obchodní banka, a.s.
ČSP	Česká státní spořitelna
ECU	Evropská měnová jednotka
EU	Evropská unie
FNM	Fond národního majetku
FPV	Fond pojištění vkladů
IB	Investiční banka
IPB, a.s.	Investiční a Poštovní banka, a.s.
KB, a.s.	Komerční banka, a.s.
Kč	Korun českých
Kčs	Korun československých
KOB	Konsolidační banka
MF	ministerstvo financí
mil.	milion
mld.	miliarda
MMF	Mezinárodní měnový fond
resp.	respektive
Sb.	sbírka zákonů
SBČS	Státní banka československá
SPK	Státní plánovací komise
s.p.ú.	státní peněžní ústav
s.r.o.	společnost s ručením omezeným
SSP	Slovenská státní spořitelna
tj.	to jest
tzn.	to znamená
TOZ	trvale se obracející zásoby
VÚB	Všeobecná úvěrová banka
ŽB	Živnobanka
%	procento

ÚVOD

„Ani láska neudělala z tolika lidí blázny, jako hloubání nad podstatou peněz.“

Sir Denis Robertson

Na konci 20-tého století se banka neodmyslitelně řadí mezi instituce, bez jejichž služeb si lze jen stěží představit fungování ekonomiky jako celku, ale i jejich subjektů - veřejných institucí, firem a domácností.

Většina subjektů přitom na banku nahlíží jako na instituci, jejichž služeb využívá. Avšak každá banka, kterou si subjekt zvolí je součástí bankovního systému země. Tento bankovní systém je provázán s jednotlivými oblastmi ekonomiky. Bankovní systém však není ohraničen hranicemi země, ale je propojen i se subjekty v zahraničí.

Snahou každé ekonomiky by mělo být usilovat o zformování takového bankovního systému, který bude této ekonomice „oporou“. Bankovní systém se totiž může lehce stát komplikací se širokosáhlým dopadem na fungování celé ekonomiky, a to v případě, že mu není věnována dostatečná pozornost.

Ačkoli je v ČR považován bankovní systém za dotvořený, v roce 1996 se projeví jisté skutečnosti, které dokazují, že v bankovním sektoru bude i nadále docházet ke změnám. Tyto změny by měly vést k zformování stabilního bankovního systému.

Téma této diplomové práce jsem si zvolila ve velmi rušném období pro bankovní sektor v ČR roku 1996. Tento rok byl pro bankovnínictví atypickým především v tom, že se v něm dovršily problémy bankovnínictví, které vznikaly v předchozích obdobích. A právě situace v průběhu roku 1996 mě vedla k zamyšlení nejen nad otázkami týkajícími se příčin a důvodů, které vedly k tzv. „krizi v bankovnínictví“, ale též nad vývojem našeho bankovního sektoru v období transformace a nad jeho budoucím vývojem.

Cíl této diplomové práce spočívá ve zpracování daného tématu v takové formě, aby práce sloužila jako přehledný souhrn nejdůležitějších kroků provedených v období transformace našeho bankovnínictví se zaměřením na některá témata, která nejvíce ovlivnila tento vývoj. „Šíře záběru“ problematiky bankovnínictví je příliš veliká. Bankovnínictví nejen mnoho oblastí ovlivňuje, ale je též mnoha oblastmi ovlivňováno. Proto je diplomová práce zaměřena na vybrané úseky tohoto oboru (viz. obsah). Snahou této diplomové práce tedy bude uspořádat srozumitelný přehled základního vývoje bankovního systému bez hlubší analýzy širších souvislostí spjatých s touto problematikou.

Diplomová práce je členěna na deskriptivní a analytickou část. V deskriptivní části je popsána institucionální a funkční přestavba bankovního sektoru v období ekonomické transformace. Hlavní - analytická část diplomové práce se týká specifikace soudobých problémů bankovního sektoru. Tato část je zaměřena na příčiny selhání obchodních bank, na řešení problémů bank skrze konsolidační programy a na další oblasti týkající se tohoto tématu. Z hlediska budoucího vývoje

1. INSTITUCIONÁLNÍ PŘESTAVBA BANKOVNÍHO SEKTORU V OBDOBÍ EKONOMICKÉ TRANSFORMACE

Cílem této kapitoly je popsat strukturu bankovního sektoru v období centrálně řízené ekonomiky, její transformaci jakožto jednostupňového bankovního systému v systém dvoustupňový a zmapovat formování sítě obchodních bank v období transformace. Časové vymezení kapitoly je strukturováno dle jednotlivých částí do období let 1945 - 1989 a období od roku 1990 do roku 1996.

1.1. *Struktura bankovního sektoru v centrálně řízené ekonomice a transformace jednostupňového bankovního systému v systém dvoustupňový*

Proces centralizace po druhé světové válce započal dekretem prezidenta republiky v roce 1945, kterým byly znárodněny akciové a zrušeny soukromé banky. V období 1946 - 1948 byly nadále rušeny obchodní banky, úvěrová družstva a drobné spořitelny. Činnost zrušených bankovních ústavů byla většinou převáděna do ústřední banky. Proces centralizace pokračoval i na začátku padesátých let, kdy 1. 7. 1950 byla vytvořena Státní banka československá (dále jen SBČS), na základě zákona č. 31/1950. Za ukončení centralizace bankovního systému lze považovat převod většiny činností Investiční banky do SBČS v roce 1958. Poté Investiční banka prováděla depotní operace a měla v budoucnu zaniknout.

Bankovníctví, se zcela dominantním postavením SBČS, se stalo součástí státních orgánů, neboť centrální banka byla závislá na rozhodnutí vlády, SPK a ministerstev. Státní orgány prostřednictvím bankovníctví kontrolovaly a řídily veškerou hospodářskou činnost a na základě administrativně stanoveného centrálního plánu přerozdělovaly zdroje až do jednotlivých podniků. Jednostupňový bankovní systém je v letech 1958 - 1989 označován za období "monobanky", která zabezpečovala jak cíle měnové politiky na makroekonomické úrovni, tak i bankovní obchodní úlohu na mikroekonomické úrovni. Spojení emisního a obchodního bankovníctví do jedné instituce znamenalo naprosté podřízení měny hmotným tokům, které byly plánovány centrální administrativou. Počet bank byl zredukován a banky byly specializovány tak, aby si nekonkurovaly. Téměř celý zisk centrální banky a 75%¹⁾ zisku ostatních bank se odvádělo do státního rozpočtu.

Nepatrné náznaky decentralizace se projeví v šedesátých letech. V roce 1965 byla zřízena Československá obchodní banka, akciová společnost (ČSOB, a.s.). Tato banka byla pověřena prováděním bankovních operací ve vztahu k zahraničí v obchodní oblasti. V roce 1967 byla zřízena Československá státní spořitelna, která zajišťovala provádění depozitních a úvěrových operací ve vztahu

¹⁾ zdroj [5]: Luňák, J., Finance a úvěr, ročník 46, 1996, č. 3, s. 132

k obyvatelstvu (pozn.: V roce 1969 byla rozdělena na Českou státní spořitelnu a Slovenskou státní spořitelnu.)

Živnostenská banka byla specializovaná na provádění bankovních operací ve vztahu k zahraničí pro soukromou klientelu. Vedle výše uvedených bank působily v poválečném období ještě dvě pojišťovny: Česká státní pojišťovna a Slovenská státní pojišťovna.

Banky působící v bankovním sektoru před rokem 1990 jsou uvedeny v následujícím přehledu. V přehledu je uveden název banky, rok jejího založení a bankovní operace, které byla oprávněna provádět.

Státní banka československá	založena 1. 7. 1950,
Investiční banka	založena 1. 10. 1948, provádění depotních operací,
Československá obchodní banka	založena v roce 1965, provádění bankovních operací ve vztahu k zahraničí v obchodní oblasti,
Živnostenská banka	založena v roce 1868, provádění bankovních operací ve vztahu k zahraničí pro soukromou klientelu,
Československá státní spořitelna	založena v roce 1967, v roce 1969 je rozdělena na Českou státní spořitelnu a Slovenskou státní spořitelnu, provádění depozitních a úvěrových operací ve vztahu k obyvatelstvu.

V 80-tých letech došlo k relativnímu osamostatňování centrální banky skrze přijetí Zásad měnové politiky ve formě zákona v roce 1985. Listopadové události roku 1989 znamenaly pro SBČS naplnění některých záměrů z druhé poloviny 80-tých let. Ze SBČS byly vyčleněny dvě obchodní banky, a to Komerční banka Praha a Všeobecná úverová banka Bratislava. Tím bylo započato období vývoje dvoustupňového bankovního systému v ČR.

Rozdíly mezi jednostupňovým a dvoustupňovým bankovním systémem jsou zásadní. V jednostupňovém bankovním systému provádí v podstatě všechny operace jediná - centrální - banka. V tomto systému působí většinou další banky mající velmi úzkou specializaci, kterou nekonkurují ostatním bankám. Hlavními oblastmi specializace bývají zahraniční obchod, sektor obyvatelstva, zemědělství a investiční výstavby. Tyto banky jsou zcela závislé na rozhodnutích centrální banky.

Ve dvoustupňovém bankovním sektoru je centrální banka pověřena emisí peněz, regulací ostatních bank a prováděním měnové politiky. Vedle centrální banky působí banky obchodní, které zajišťují úvěrově-obchodní činnost. Existuje několik variant tohoto systému v závislosti na šíři oblasti ve které působí obchodní banky a jejich samostatnosti.

1.2. Hlavní záměry ekonomické transformace v oblasti bankovníctví

Ekonomická transformace, která se začala v roce 1990, se vyznačovala v počátečním období tím, že byly připravovány podmínky pro zavádění reformních kroků. Transformační program byl přijat tehdejším Federálním shromážděním v září 1990. Rovněž v oblasti bankovníctví byly připravovány transformační změny.

Jak již bylo uvedeno v kapitole 1.1. první změny ekonomiky, resp. v oblasti bankovníctví, se však začaly připravovat ještě před listopadem 1989. V polovině osmdesátých let docházelo k přestavbě ekonomik i u sousedních států s centrálně řízenou ekonomikou, což ovlivnilo vývoj v naší ekonomice. Nové zákony o bankách a spořitelnách přijaté koncem roku 1989 měly být podkladem pro institucionální oddělení emisního bankovníctví od obchodního a měly umožnit vznik nových obchodních bank. Původně se tedy pod reformou bankovního systému rozumělo vytvoření nového dvoustupňového bankovního systému "socialistického typu". Vedle centrální banky, která měla provádět měnovou politiku, řídit činnosti obchodních bank, stanovit základní pravidla pro úvěrování a devizové operace a účastnit se na tvorbě státního plánu, mělo vzniknout několik obchodních bank. Ty měly omezeně, s možností přímých zásahů centrální banky, podnikat s penězi. Investiční banka měla provádět financování a úvěrování neefektivních oblastí, které by nebyly perspektivní pro ziskově motivované obchodní banky.

Na základě politických změn po listopadu 1989 však došlo i ke změnám ve výše uvedeném záměru reformy bankovního systému, i když hlavní vize, tj. vytvoření dvoustupňového bankovního systému byla zachována. Hlavní záměry reformy v roce 1990 se týkaly postavení centrální banky a obchodních bank v bankovním systému. Centrální banka měla působit jako banka státu, tj. spravovat státní rozpočet, jako banka bank, tzn. usměrňovat činnost ostatních bank, a jako vrcholný subjekt měnové politiky měla regulovat emise peněz a vývoj devizového hospodářství s ohledem na měnovou stabilitu. Centrální banka neměla být přímo závislá avšak ani nezávislá na rozhodnutích vlády, ale měla koordinovat svou vlastní politiku s politikou ministerstva financí. Úvěrově obchodní činnosti měly být pověřeny obchodní banky, které měly podnikat v podmínkách konkurence a za účelem zisku.

Lze konstatovat, že těchto hlavních záměrů reformy bankovníctví bylo dosaženo již v počáteční fázi transformace naší ekonomiky.

1.3. Formování bankovního sektoru

Bankovní sektor v počátečním období ekonomické transformace plnil tři základní funkce:

- ♦ budoval sám sebe a vytvářel strukturu bankovní soustavy při souběžném uplatnění nástrojů ze strany státu,
- ♦ zajišťoval prostředky pro začínající podnikatelský stav i pro existující podniky a pro financování privatizačních projektů,
- ♦ rozvíjel peněžní trh a vytvářel zárodky kapitálového trhu.

Bankovní sektor byl budován jako otevřený a konkurenčně orientovaný. To představovalo možnost zakládání dalších obchodních bank, při splnění základních požadavků, a orientaci proti snahám některých bank získat monopolní postavení v některých bankovních činnostech.

Hlavní události ovlivňující bankovní sektor v období let 1990 - 1996 se vyvíjely následovně.

Komerční aktivity byly **v roce 1990** převedeny ze SBČS na nově vzniklé státní peněžní ústavy. K 1. 1. 1990 vznikají dvě nové univerzální obchodní banky: Komerční banka Praha a Všeobecná úvěrová banka Bratislava. Tyto a další, již existující banky (ČSOB, ŽB, IB, ČSP, SSP) se postupně přetvářely na univerzální obchodní banky, i když si ponechaly prvky specializace v oblastech jejich dřívějšího působení. Tyto banky však byly hluboce podkapitalizovány a jejich úvěrové portfolio bylo zčásti velmi špatné kvality.

V roce 1991 byla zavedena vnitřní směnitelnost koruny, založená na povinném odprodeji devizových inkas bankám a možnosti volného nákupu deviz k úhradám do zahraničí od bank za Kčs pro podnikatelské subjekty. Vnitřní směnitelnost byla podpořena půjčkami od MMF, Evropského společenství a Světové banky. V březnu 1991 byla založena Konsolidační banka, jako státní peněžní ústav, která převzala od obchodních bank významný podíl špatných úvěrů. Tato banka sehrála důležitou roli při realizaci konsolidačních opatření (viz. kapitola 3.1.). Od července 1991 působí při centrální bance bankovní dohled (viz. kapitola 2.2.). Na základě doporučení Finanční rady z října 1991 vydal Fond národního majetku obligace v celkové hodnotě 50 mld. Kčs. Tyto prostředky byly předány komerčním bankám za účelem posílení jejich kapitálové přiměřenosti a odepsání některých špatných dluhů.

V roce 1992, na základě nové zákonné úpravy z konce roku 1991, byla SBČS ustanovena jako centrální banka, jež disponuje převážně nepřímými nástroji. Dále byla ustanovena nezávislost SBČS na vládě a zákaz SBČS poskytovat přímý úvěr vládě. Rovněž byla stanovena pravidla a povinnosti obchodních bank a byl umožněn vznik poboček zahraničních bank. V březnu 1992 zahájilo činnost clearingové centrum SBČS, které vede bankám účty platebního styku a jejich prostřednictvím provádí mezibankovní platební styk. Banky mají na těchto účtech uloženy povinné minimální rezervy. V dohodě s obchodními bankami vydala centrální banka Všeobecné obchodní podmínky, jimiž se stanoví zásady vedení účtů klientů u bank a provádění platebního styku na těchto účtech. V

období roku 1992 došlo k privatizaci dosavadních státních peněžních ústavů, tj.: KB, VÚB, ČS, ŽB, IB, na akciové společnosti. Podíl státu, resp. FNM, v nově vzniklých akciových společnostech představoval cca 40 až 50 %. Část akcií, cca 3%, byla vyčleněna pro uspokojování restitučních nároků. Zbývající část byla určena pro kupónovou privatizaci. Účast státu znamenala na počátku transformačního období pro obchodní banky významný prvek v posílení jejich kredibility. Na podporu malého a středního podnikání a exportu byla zřízena Českomoravská záruční a rozvojová banka, a.s. a Exportní a garanční pojišťovací společnost, a.s..

Při zániku československé federace byl **k 1. 1. 1993** účetně rozdělen majetek SBČS na Českou národní banku a Národní banku Slovenska. V dubnu 1993 zahájila činnost Burza cenných papírů. O dva měsíce později byl zaveden RM-systém. Začal se rozvíjet mezibankovní peněžní trh, který je tvořen mezibankovním trhem depozit a trhem krátkodobých dluhopisů. Na základě zákona o stavebním spoření byly založeny stavební spořitelny. Bylo zřízeno České inkasní středisko.

V roce 1994 byla provedena novela zákona o bankách. K zajištění požadavku kapitálové vybavenosti zvyšovaly obchodní banky svá základní jmění emisí akcií. Postupný rozvoj a zdokonalování činnosti bank se projevovaly ve zkvalitňování poskytovaných služeb a ve změnách obchodní politiky bank. V souvislosti s vytvořením kapitálového trhu se banky začínají více orientovat na investiční bankovnictví, zatímco v minulosti se orientovaly výhradně na poskytování úvěrů. V oblasti pasivních obchodů především malé banky preferují primární vklady namísto zdrojů z mezibankovního peněžního trhu. Stále častěji se objevují snahy o získání zdrojů formou vydávání obligací. Obchodní banky začaly vedle promptních obchodů rozvíjet i termínové operace jako jsou swaps a opce. Od března 1994 si podnikatelské subjekty mohly zřizovat devizové účty. ČNB stanovila zásady tvorby rezerv a opravných položek. .

Na základě schválení zákona o pojišťování a financování vývozu se státní podporou zahájila **v roce 1995** činnost Česká exportní banka. V souvislosti se schválením zákona o hypotékách a vládní podporou hypotečních úvěrů zahájily činnost hypoteční banky¹⁾. Růst devizových rezerv ČNB umožnil splatit půjčky od MMF a zavést směnitelnost koruny od 1. 10. 1995.

Počátkem roku **1996** ČNB vyhlásila konsolidační program pro malé banky (viz. kapitola 3.1.2.). Další události tohoto roku se týkaly především záchranných akcí problémových bank (o tomto tématu bude pojednáno v kapitolách 3.1.2. a 3.2.1.). Výsledkem zpřísněné politiky ČNB bylo zvýšení diskontní sazby na 10,5% a lombardní sazby na 14% v červnu 1996. V srpnu 1996 došlo ke zvýšení sazby povinných minimálních rezerv na 11,5%. Banky na opatření ČNB reagovaly zvýšením úroků z poskytovaných úvěrů.

¹⁾ K 31. 12. 1996 měly oprávnění vydávat hypoteční zástavní listy následující ústavy:

Komerční banka, a.s.

Česká spořitelna, a.s.

Českomoravská hypoteční banka, a.s.

Vereinsbank (CZ), a.s.

HYPO-BANK CZ, a.s.

Creditanstalt, a.s.

1.4. Analýza formování sítě obchodních bank

Výchozím rokem této analýzy je rok 1989. Situace v bankovním sektoru v roce 1989 je popsána již v předchozí části. V prvním roce transformace českého bankovníctví zahájilo činnost šest bank (včetně VÚB) s převážně českou, popřípadě s částečnou zahraniční, majetkovou účastí. O rok později, tedy v roce 1991, byl již nárůst subjektů působících na českém bankovním trhu citelný. Svou činnost zahájilo v tomto roce 15 bank (včetně IB), čímž se jejich počet vzhledem k roku 1990 téměř ztrojnásobil. V tomto roce rovněž vznikla Konsolidační banka, s.p.ú., jejíž význam bude popsán v kapitole týkající se konsolidačních programů (kapitola 3.1.). Přibližně z jedné třetiny se jednalo o banky s částečnou či stoprocentní zahraniční majetkovou účastí. Banky s převážně českou majetkovou účastí, které vznikly v roce 1991, tvoří v současné době téměř polovinu (5) bank se zvláštním režimem. Necelá třetina (4) bank nacházející se nyní ve zvláštním režimu zahájila svou činnost v roce 1992. I v tomto roce se bankovní trh rozrostl o velký počet bank - 12, přičemž banky se zahraniční účastí, ať už v jakékoliv formě tvořily dvě třetiny z tohoto počtu. Rokem 1993 končí hromadný nárůst subjektů v bankovním sektoru. Bankovní trh se rozrostl o 15 bank, především o banky se zahraniční účastí a pobočky zahraničních bank. V roce 1994 rovněž zahájily svou činnost první čtyři stavební spořitelny. Tímto rokem byl zhruba bankovní sektor utvořen. V roce 1994 zahájily činnost další dvě stavební spořitelny, a doplnily tak sektor těchto subjektů na současný počet šesti. V tomto roce doplnily bankovní trh zahraniční subjekty, a to zřízením jedné banky se stoprocentní majetkovou účastí a dvěma pobočkami. V letech 1995 a 1996 začaly na našem trhu působit celkem čtyři zahraniční banky a to ve formě poboček (3) a dceřiné společnosti (1).

Mimo bank uvedených v tabulce č. 1 působilo na českém trhu k 31. 12. 1996 celkem 43 reprezentací zahraničních bank (viz. příloha č. 2). Rovněž pět českých bank má své pobočky v zahraničí (viz. příloha č. 3).

* Čísla uvedená v závorce vyjadřují počet bank.

Tabulka č. 1: Chronologický vývoj vzniku bankovní sítě v ČR v období let 1989-1996

druh b.	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	celkem
centrální banka	SBČS	SBČS	SBČS	SBČS	ČNB	ČNB	ČNB	ČNB	1
státní peněžní ústav		(Všeobecná úvěrová banka)	Konsolidační banka Praha (Poštovní banka)						1
banky s rozhodující státní majet. účastí	ČSOB, ČS*, (Investiční banka*)	Komerční banka*		Českomoravská záruční a rozvojová banka		IPB	Česká exportní banka,		6
banky s rozhodující soukromou majetkovou účastí		Ekoagrobanka, Pragobanka	AB Banka, Banka Bohemia, Evrobanka, Kreditní banka Plzeň, Kreditní a průmyslová b., Realitbanka, Čes. hyp. banka, Union banka, Zemská banka	Česká banka, Podnikatelská banka, Velkomoravská banka,	Foresbank, První slezská banka, Universal banka,				17
banky s částečnou zahraniční účastí	Živnostenská banka*	Agrobanka, Bankovní dům SKALA	Banka Haná	COOP BANKA, Moravia banka,	Plzeňská banka, První městská banka,				8
banky se 100%-ní zahraniční účastí			Interbanka		Reiffeisenbank ,	IC Banka,			3
dceřiné společnosti zahraničních bank			Citibank, Creditanstalt, Sociétés Générales,	Bank Austria, BNP-Dresdner Bank (ČR), Credit Lyonnais Bank, Hypo Bank, Vereinsbank	GiroCredit-Sparkassen Banka Praha,			Westdeutsche Landesbank,	10
pobočky zahraničních bank				Commerzbank	ABN AMRO Bank N.V., Internationale Nederlanden b., VUB, Deutsche Bank,	Volksbank, Waldviertler Spar. von 1842,	Reiffeisenbank im Stiftland Waldsassen, Sparkasse Mühlviertel-West bank,	Midland Bank,	10
stavební spořitelny					AR st. spoř., Českom. st. sp., Wüstenrot s. s., Všeob. st. sp.,	ČS-st.spoř., HYPO st. spoř.,			6
celkem	3	5	14	12	15	6	3	2	60

pozn.:

- Tato tabulka je doplněna přílohou č. 1, v tabulce je uveden stav do 31. 12. 1996 přičemž změny v názvech bank jsou uvedeny v příloze.
- Banky uvedené v závorkách, jsou v tabulce uvedeny ještě jednou v jiné formě, např. Poštovní banka, a.s. a Investiční banka, a.s. tvoří od 1. 1. 1994 jeden celek Investiční a Poštovní banku, a.s.
- Union banka, a.s. převzala na přelomu let 1996/1997 Ekoagrobanku a.s., Evrobanku a.s. a Bankovní dům Skala a.s.
- Banky označeny * působily do roku 1992 jako státní peněžní ústavy.

Další možné uspořádání přehledu bank působících v ČR je následující:

Tabulka č. 2: Přehled bank působících v České republice

Název	Počet (stav k 28. 2. 1997)
Centrální banka státu	1
Státní peněžní ústav	1
Banky s převážně českou majetkovou účastí	10
Banky s částečnou zahraniční majetkovou účastí	16
Banky s výhradně zahraniční majetkovou účastí	14
Pobočky zahraničních bank	9
Banky se zvláštním režimem	11
Obchodní banky celkem	60

Pramen: ČNB

Tato analýza odráží formování sítě obchodních bank ve smyslu jejich vzniku. Neodlučitelnou součástí této analýzy je následná analýza chronologického vývoje problémů bank, které v současné době podléhají zvláštnímu režimu. Tato analýza je provedena v kapitole 3.2.1..

2. FUNKČNÍ PŘESTAVBA BANKOVNÍHO SEKTORU V OBDOBÍ EKONOMICKÉ TRANSFORMACE

2.1. Funkční přestavba centrální banky

Počátek vývoje centrálního bankovníctví a centrální banky v našem státě se datuje od 1.4.1926, kdy zahájila činnost Národní banka Československa. Banka byla akciovou společností, která byla pověřena emisí a spravováním československé měny. Nad její činností dožíral vládou pověřený komisař s jasně vymezenými kompetencemi, který také sledoval, jak banka dodržuje zákony. Banka však měla zakázánu úvěrovou činnost ve vztahu ke státu. Centrální banka emitovala peníze především prostřednictvím reeskontních úvěrů, poskytovaných jednotlivým obchodním bankám. 1.7.1950 vznikla nová centrální banka - Státní banka československá. Zahrnovala v sobě jak funkce centrální banky, tak i funkce, které přísluší bankám obchodním. Došlo tak k likvidaci normálního, diverzifikovaného bankovního systému. Ve druhé polovině osmdesátých let se začala připravovat bankovní reforma. Centrální banka měla být zaměřena především na provádění měnové politiky, stanovení základních pravidel pro provádění obchodní činnosti, dozor nad obchodními bankami. Po 1.1.1990 začala centrální banka postupně plnit výše uvedené činnosti a vykonává je až do současnosti. V souvislosti s rozdělením československého státu byla rozdělena i Státní banka československá a od 1.1.1993 působí v ČR jako centrální banka ČNB. Její působnost je upravena zákonem č. 6/1993 Sb., o České národní bance.

Hlavním cílem ČNB je obecně zabezpečovat stabilitu české měny. Za tímto účelem ČNB:

- ◆ určuje měnovou politiku,
- ◆ vydává bankovky a mince,
- ◆ řídí peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank a pečuje o jejich plynulost a hospodárnost,
- ◆ vykonává dohled nad prováděním bankovních činností a pečuje o bezpečné fungování a účelný rozvoj bankovního systému v ČR,
- ◆ provádí další činnosti podle zákona č. 6/1993 Sb. o ČNB a podle dalších zákonů,
- ◆ je povinna podávat Parlamentu ČR nejméně dvakrát ročně zprávu o měnovém vývoji a je povinna nejméně jednou za tři měsíce o měnovém vývoji informovat veřejnost.

Organizační strukturu ČNB tvoří centrála se sídlem v Praze, pobočky sídlící v bývalých krajských městech (7 poboček), které provádí správu platidel a hotovostního oběhu v regionu, reeskont směnek, dohled nad místními obchodními bankami apod., a účelové organizační jednotky. Nejvyšším řídicím orgánem ČNB je Bankovní rada ČNB. Bankovní rada určuje měnovou politiku a nástroje pro její uskutečňování a rozhoduje o zásadních měnově politických opatřeních ČNB. Bankovní rada je sedmičlenná a jejími členy jsou: guvernér ČNB, dva viceguvernéři

ČNB a další čtyři vedoucí pracovníci ČNB. Všech sedm členů je jmenováno prezidentem republiky na dobu šesti let¹⁾. Strukturu Bankovní rady ČNB znázorňuje příloha č. 4.

Bankovní rada zejména:

- ◆ stanoví zásady činnosti a obchodů ČNB,
- ◆ schvaluje rozpočet ČNB,
- ◆ stanoví organizační uspořádání a působnost organizačních jednotek ČNB,
- ◆ stanoví dluhy banky, jejich výši a použití,
- ◆ stanoví rozsah úvěrů státnímu rozpočtu,
- ◆ uděluje souhlas k podnikatelské činnosti zaměstnanců ČNB.

ČNB je ve svých rozhodnutích nezávislá na pokynech vlády a zaujímá stanovisko k návrhům, předkládaným k projednání vládě, které se dotýkají působnosti ČNB. Centrální banka rovněž plní poradní funkci vůči vládě v záležitostech měnově politické povahy a bankovníctví. Hlavní činnosti a pravomoci ČNB jsou uvedeny v příloze č.5.

2.2. Bankovní dohled a bankovní regulace jako významné mezníky přestavby centrální banky

Dozorem nad celkovou činností bank a bezpečným fungováním bankovního systému je pověřena ČNB. Současná podoba bankovního dohledu je upravena v zákoně č. 6/1993 Sb., o České národní bance. ČNB má při této činnosti postavení správního úřadu a řídí se při jejím výkonu nejen zákonem o ČNB, ale též dalšími právními předpisy, jako např. zákonem č. 552/1991 Sb., o státní kontrole.

Bankovní dohled lze nazvat institucí, prostřednictvím které vykonává Česká národní banka dohled:

- ◆ nad činností bank a nad bezpečným fungováním bankovního systému,
- ◆ nad činností jiných osob než bank, které mají povolení k obchodování s devizovými hodnotami, nebo k provádění platebního styku se zahraničím podle devizového zákona, nebo k provozování směnářenské činnosti podle živnostenského zákona.

¹⁾ Nové členy Bankovní rady České národní banky jmenoval prezident republiky dne 27. 2. 1996.

Bankovní dohled realizuje následující činnosti:

- ♦ posuzování žádostí o udělení povolení působit jako banka,
- ♦ dohled nad dodržováním podmínek stanovených povoleními ČNB,
- ♦ kontrola dodržování právních předpisů a opatření vydaných ČNB, jakož i kontrola dodržování zákonů tam, kde je k tomu ČNB zmocněna,
- ♦ ukládání opatření k nápravě a pokut při zjištění nedostatků podle zákona.

Zákon o bankách dostatečně přesně vymezuje nedostatky v činnosti bank, které se mohou stát důvodem k zásahu bankovního dohledu a tím velmi účinně ovlivňovat činnost bank (§ 26 zákona č. 21/1992 Sb.). V roce 1995 a 1996 byla přijata řada dalších zákonů a předpisů umožňujících analýzu a kontrolu činnosti nejen samotných bank, ale i bankovních obchodů obecně. Opatření platná k 1. 1. 1997 pokrývají především riziko úvěrové, riziko likvidity, kurzové a akciové riziko. V případě obchodního či operačního rizika se s nimi banky musí vypořádat za pomoci interních směrnic.

Bankovní dohled dále dozírá i nad některými činnostmi pojišťoven, investičních fondů a investičních společností, některých obchodníků s cennými papíry a devizových míst. ČNB je oprávněna od těchto subjektů vyžadovat informace a podklady ekonomického a účetního charakteru (viz. opatření ČNB č. 3/1996 - předkládání výkazů jinými osobami než bankami).

Bankovní dohled ČNB je tvořen dvěma odbory, a to odborem bankovního dohledu a odborem analýz a inspekce bank.

Odbor bankovního dohledu se skládá ze tří oddělení:

- ♦ oddělení metodické, které je odpovědné za stanovení koncepce, metodiky a zásad politiky bankovního dohledu,
- ♦ oddělení bankovních licencí a činností, které je odpovědné za udělování licencí bankám a pobočkám zahraničních bank, za posuzování žádostí a povolení operací, které podle zákona o bankách vyžadují předchozí souhlas ČNB,
- ♦ oddělení finančních analýz a inspekce, které je odpovědné za výkon dohledu nad dodržováním pravidel obezřetného podnikání bank.

Odbor analýz a inspekce bank se skládá z oddělení analýz a tří oddělení bankovní inspekce, které provádějí kontrolní činnosti nad bankami.

Provádí-li bankovní dohled kontrolu na místě, řídí se vztahy mezi ČNB a kontrolovanými osobami základními pravidly kontrolní činnosti, stanovenými zákonem pro orgány státní správy s výjimkou ustanovení o spolupráci v oblasti kontroly.

ČNB kontroluje úvěrovou aktivitu komerčních bank kvantitativně, kvalitativně a přímým dohledem. Kvantitativní dohled se soustřeďuje na celkový objem úvěrů

bez ohledu na účel těchto úvěrů, a to prostřednictvím ovlivňování peněžních rezerv bankovní soustavy pomocí výše procenta povinné minimální rezervy a objemu těchto peněžních rezerv, politiky reeskontu a operací na volném trhu. Kvalitativní dohled, který má význam především při restrukturalizaci národního hospodářství, nebyl a zatím není v ČR dostatečně uplatňován. U kvalitativního dohledu jde zejména o snahu poskytovat úvěry do preferovaných oblastí či odvětví prostřednictvím diferenciací úroku nebo v možnostech získávání úvěrů prostřednictvím úpravy různých pravidel a pokynů. Přímý dohled představuje množství pokynů, instrukcí, pravidel, atd., kterými centrální banka ovlivňuje obchodní aktivitu bankovní soustavy jako celku i finanční pozici jednotlivých bank.

Bankovní dohled jako regulační orgán byl ustaven v rámci centrální banky v roce 1991. Jeho vývoj byl rovněž negativně ovlivněn trendy přechodného období, jako celá transformující se česká ekonomika, a to především předstihem vývoje ekonomiky před tvorbou obecných právních norem, vznikem velkého počtu nových ekonomických subjektů, nevyjasněností majetkoprávních vztahů, atd.. Jeden z hlavních důvodů, kvůli kterému došlo ke zpoždění regulatorních a kontrolních činností za vývojem bankovního sektoru, byla nemožnost navázat na dřívější zkušenosti. Kvalita a akceschopnost bankovního dohledu se postupně zvyšovala a bude se zvyšovat na základě růstu znalostí a zkušeností jeho pracovníků. Koncem roku 1993, kdy byly identifikovány první vážné problémy některých subjektů v bankovním sektoru, byla provedena komplexní analýza situace nejen v bankovním sektoru, ale také v bankovním dohledu. Na základě této analýzy byla provedena dvě opatření, a to přijetí licenčního moratoria a podstatné personální posílení bankovního dohledu. V průběhu roku 1995 byly doplňovány instrumenty bankovního dohledu, díky kterým byl bankovní dohled schopen, na základě důsledného monitorování vývoje situace v bance, včas definovat problémy, najít vhodné metody k jejich odstranění, ale také navržená opatření prosadit. Důkazem toho bylo například vyhlášení konsolidačního programu II (viz. kapitola 3.1.2.) začátkem roku 1996.

Události v průběhu roku 1996 však prokázaly nutnost průběžně doplňovat nástroje a pravomoci bankovního dohledu. V novele zákona o bankách, která je již dlouhou dobu připravována, chce ČNB posílit pravomoci bankovního dohledu. V případě, že by byl tento požadavek ČNB splněn, dostala by se ČR v přísnosti dozoru nad peněžními ústavy nad evropský průměr.

Tolik diskutovaná otázka, ke konci roku 1996, o účinnosti bankovního dohledu má samozřejmě opodstatnění v událostech, které ovlivnily celý bankovní sektor. V případě rozšíření pravomocí bankovního dohledu lze předpokládat, že tato instituce bude mít dostatečné množství nástrojů k tomu, aby se účinnou stala. K tomu však musí být splněny další předpoklady a to především odbornost pracovníků, kteří by měly těchto pravomocí dostatečně využívat. Rovněž institucionální začlenění bankovního dohledu do centrální banky patří mezi diskutované otázky a to především z důvodu konfliktu cílů mezi požadavky měnové stability a stabilitou bankovního systému. Je též nutné se zamyslet nad celkovým pojetím bankovního dohledu v souvislosti s plánovaným vstupem ČR do EU. V EU v současnosti neexistuje jednotný systém bankovního dohledu. Organizace a

výkon dohledu v členských zemích EU se liší v závislosti na tom, zda je či není oddělena měnová funkce centrální banky od funkce dohledové, a zda je či není oddělen dohled nad finančními a kapitálovými trhy. V současné době je u nás oddělen dohled nad finančními trhy, který vykonává ČNB a nad kapitálovými trhy, který je v kompetenci MF. Z toho plyne, že není oddělena měnová funkce ČNB od funkce dohledové. V oblasti kapitálového dohledu je aktuální otázka zřízení samoregulačního dohledového orgánu tzv. Komise pro cenné papíry. Podobný orgán by mohl být zřízen i pro finanční trhy, avšak k tomu by bylo nezbytné přesně vymezit pravomoci a odpovědnost těchto orgánů.

Vývoj bankovního dohledu by měl i nadále pokračovat, a to reakcemi na zjištěné nedostatky. Tyto reakce by spočívaly ve vytváření nových pravidel a ve zpřesňování a upravování opatření již existujících.

2.3. *Regulativní opatření centrální banky ve vztahu k obchodním bankám*

Jako v ostatních zemích s tržní ekonomikou také bankovní sektor v ČR je regulován. Důvodem regulace bank je především výlučné postavení bank z hlediska přijímání vkladů a vysoký poměr objemu cizích prostředků k vlastnímu majetku, vyplývající z činnosti bank.

Systém bankovní regulace spočívá v následujících oblastech:

- ♦ vstup do bankovního systému je podmíněn udělením licence,
- ♦ bankám jsou stanovena základní pravidla činností, jejichž dodržování je průběžně prověřováno,
- ♦ vklady fyzických osob jsou povinně pojištěné.

Každý žadatel o udělení licence k bankovní činnosti v ČR musí splňovat podmínky stanovené v zákonech a doplněné direktivami ČNB. Žádost působit jako banka může podat ČNB právnická i fyzická osoba. Tato žádost musí obsahovat údaje uvedené v příloze č. 6. Dále je nutné složit minimální základní jmění ve výši Kč 500 mil. nebo ekvivalent ve volně směnitelné měně. Částka musí být složena na účelový účet u ČNB, nebo s jejím souhlasem u jiné banky působící v ČR. Navrhovatel musí prokázat původ základního jmění. Prověřením těchto náležitostí je pověřen Odbor bankovního dohledu ČNB, který je, v dohodě s ministerstvem financí, oprávněn vydat návrh na právoplatné rozhodnutí o udělení nebo neudělení bankovní licence. Tento návrh schvaluje Bankovní rada ČNB a podepisuje jej guvernér ČNB.

Bankovní licence v současné době obsahuje negativní výčet bankovních činností, tj. jmenovitě uvádí pouze ty činnosti, které banka není oprávněna provádět. Výjimkou z tohoto pravidla je vydávání hypotečních zástavních listů, které banka smí provádět pouze je-li oprávnění k této činnosti výslovně uvedeno v její bankovní licenci. Nejobvyklejším případem na našem bankovním trhu je vydání

částečné bankovní licence, která vylučuje ve větším či menším rozsahu obchodování s devizovými hodnotami a provádění platebního styku se zahraničím.

K provádění některých vedlejších bankovních činností potřebuje banka nejen bankovní licenci, ale též další povolení podle zákona upravujícího takovou činnost, jako např. u obchodování s cennými papíry.

Další oblast bankovní regulace spočívá ve vymezení základních pravidel činnosti bank. Mezi tato pravidla patří především:

- Kapitálová přiměřenost, jako hlavní pravidlo likvidity, je v ČR konstruována jako poměr kapitálu k rizikově váženým aktivům, ve výši minimálně 8%. Tohoto poměru musely všechny banky dosáhnout do 31. 12. 1996.
- Povinné minimální rezervy, v současné době je procentní sazba z primárních vkladů v domácí i zahraniční měně 11,5% (maximálně 30%). Pro stavební spořitelny a Českomoravskou záruční a rozvojovou banku, a.s. činí tato sazba 4%.
- Úvěrová angažovanost, neboli limity úvěrů poskytovaných obchodními bankami jednomu nebo navzájem propojené skupině klientů. Basilejský výbor bankovního dohledu doporučuje obecný limit pro úvěrovou angažovanost ve výši 25% kapitálu banky (v ČR platí od 1. 1. 1996, do té doby 40%). Výše úvěru jednomu klientu, která přesáhne 10% kapitálu banky, by měla podléhat oznamovací povinnosti centrální bance. Limity úvěrové angažovanosti jsou určeny i pro subjekty, které jsou v pozici dlužníka, jako jsou banky (80% kapitálu banky), osoby se zvláštním vztahem k bance, osoby ve kterých má banka majetkovou účast 10% a více základního jmění nebo které má pod svou kontrolou (20% kapitálu banky). Úvěrová angažovanost vůči deseti největším dlužníkům banky nebo ekonomicky spjatým skupinám dlužníků nesmí přesáhnout 230% kapitálu banky. Z pravidel o úvěrové angažovanosti jsou vyloučeni někteří obzvláště bonitní dlužníci, jako je např. vláda ČR, ČNB, vlády a centrální banky některých vyspělých průmyslových států. Pravidla úvěrové angažovanosti musela být všemi bankami splněna do 31.12.1995.
- Povinnost bank poskytovat informace instituci bankovního dohledu, a dále povinnost auditu a archivování dokladů o provedených obchodech.
- Pravidla ochrany před praním špinavých peněz a zásada zachování bankovního tajemství.

Tato základní pravidla činnosti bank jsou upravena skrze opatření ČNB (viz. příloha č. 7). Tato opatření, ať už jsou jakkoli účinná však nemohou zcela zabránit působení některých rizik v oblasti bankovníctví. Jedině statutární orgány jednotlivých bank jsou odpovědné za to, jak se postaví k obezřetnostním opatřením ČNB, které jsou stanoveny jako minimální požadavky, které musí být bankovními subjekty dodrženy. Statutární orgány tedy stanoví jakési mantinely a to podle individuálního přístupu banky k podstupování jednotlivých typů rizik.

Management banky pak musí udržovat rizika v daných mezích. O tom, jak se toto managementu daří vypovídá zpětná vazba v podobě vnitřních kontrol a vnitřních auditů banky.

Posledním článkem regulace bankovního sektoru je institut povinného pojištění vkladů fyzických osob. Dne 29.7.1994 nabyt účinnosti zákon č. 156/1994 Sb., kterým byl pozměněn a doplněn zákon o bankách. V souvislosti s tím bylo zavedeno pojištění vkladů fyzických osob, které se týká vkladů, které jsou vedeny v české měně, na jméno, adresu a datum narození a týká se jen stanovené výše vkladů. Do té doby nesl plnou záruku za vklady fyzických osob u KB, ČS, ŽB a IPB stát.

Za účelem pojištění vkladů byl zřízen tzv. Fond pojištění vkladů, který je právnickou osobou. Do tohoto fondu povinně přispívají všechny banky včetně poboček zahraničních bank působících na území ČR. Fond je řízen pětičlennou správní radou, jejíž členy jmenuje a odvolává ministr financí. Členové správní rady jsou jmenováni na dobu pěti let, a to i opakovaně. Každý rok je jmenován jeden člen. Nejméně jeden člen správní rady je jmenován z řad zaměstnanců ČNB, a to na návrh ČNB. Nejméně dva členové správní rady jsou jmenováni z řad členů představenstev bank. Zdrojem fondu jsou: příspěvky od bank, výnosy z investovaných peněžních prostředků, návratné finanční výpomoci, bezúročné úvěry a výtěžky z ukončených likvidačních a konkursních řízení. Roční příspěvek banky do fondu činí 0,5% (výjimkou jsou stavební spořitelny, kde příspěvek činí 0,1%) z objemu vkladů fyzických osob, které splňují výše uvedené náležitosti, ke dni 31.12. uplynulého roku včetně úroků, na něž vznikl vkladateli nárok k témuž dni. Tento příspěvek za předchozí kalendářní rok je banka povinna zaplatit nejpozději do 31.1. běžného roku. Náklady na činnost fondu se hradí z výnosů z investování peněžních prostředků. Fond může investovat svěřené prostředky do státních cenných papírů, cenných papírů se státní zárukou, poukázek ČNB, peněžní prostředky může fond také bezúročně uložit u ČNB. Čerpat lze z fondu pouze na náhrady vlastníkům vkladů, které splňují podmínky stanovené zákonem a na splátky návratných finančních výpomocí a bezúročných úvěrů. Náhrada za pojištěný vklad se vkladateli z fondu vyplácí v případě, že fond obdrží písemné prohlášení ČNB učiněné v dohodě s MF o neschopnosti banky dostát svým závazkům vůči vkladateli za zákonných a smluvních podmínek. Náhrada vkladateli se poskytuje ve výši 80% částky, nejvýše však Kč 100.000 pro jednoho vkladatele u jedné banky. V případě, že prostředky fondu nepostačují k vyplacení zákonem stanovených náhrad, poskytne 50% potřebných peněžních prostředků do fondu stát ve formě návratné finanční výpomoci a 50% potřebných peněžních prostředků poskytne ČNB ve formě bezúročního úvěru.

Samotný Fond pojištění vkladů zajišťoval výplatu pouze v případě České banky, a.s.. U ostatních bank bylo realizováno vyplácení vkladů do 4. mil. Kč na osobu za pomoci ČNB. Lze tedy konstatovat, že institut FPV se osvědčil, avšak pouze částečně. Výši pojistného a další otázky spojené s tímto institutem bude nutné řešit již z důvodu vstupu ČR do EU. Ve srovnání s EU je u nás maximální výše i procento plnění nižší, což je odůvodnitelné především průměrnou výší vkladů v ČR. V zemích EU platí s platností od 1. 1. 1995 hranice 20.000 ECU, s

možností odkladu až do 1. 1. 2000, přičemž minimální hranice do této doby musí činit 15.000 ECU.

2.4. Centrální banka jako věřitel poslední instance

Tzv. věřitel poslední instance může poskytnutím úvěru pomoci ohroženým bankám. Vychází se zde přitom z úvahy, že při úpadku jedné banky může dojít k řetězovému úpadku dalších bank a v důsledku toho i k celkovému zhroucení bankovního systému v zemi. Hlavním předpokladem poskytnutí takového úvěru by samozřejmě měla být naděje na odvrácení krachu banky a na odvrácení zhroucení bankovního systému jako celku.

ČNB v současnosti poskytuje dočasně nelikvidním bankám tzv. nouzové úvěry v případech, kdy tyto banky mají záporné saldo na účtu povinných minimálních rezerv. Tyto úvěry jsou úročeny sazbou ve výši trojnásobku diskontní sazby. Je však nutno poznamenat, že v této oblasti dochází k rozporu mezi restriktivní politikou a snahou o zachování stability bankovního systému.

3. SPECIFIKACE SOUDOBÝCH PROBLÉMŮ BANKOVNÍHO SEKTORU

3.1. Konsolidační opatření

3.1.1. Konsolidační program I.

Tento konsolidační program byl realizován v letech 1991 - 1993. Cílem tohoto programu bylo zabránit možnosti systémové krize, která by měla negativní dopady na reálnou ekonomiku v první fázi její transformace. Problémy v bankovním sektoru, které by mohly tuto systémovou krizi vyvolat se týkaly především dvou oblastí.

Zprvce se jednalo o dědictví minulosti, které spočívalo zejména ve značném podílu převzatých špatných úvěrů v portfoliích operujících bank a v jejich zcela nedostatečné výchozí kapitalizaci. Tehdejší kapitálová přiměřenost v hlavních bankách našeho bankovního sektoru se pohybovala kolem hodnoty 1%, což hraničilo s insolventností těchto bank. Zadruhé šlo o hromadné zvýšení požadavků na bankovní sektor v rámci transformace naší ekonomiky.

Konsolidační program I. obsahoval tyto základní prvky:

1. založení Konsolidační banky a převzetí úvěrů na trvale se obracející zásoby,
2. oddlužení a rekapitalizace státních bank,
3. ustavení inkasní jednotky ČSOB.

AD. 1) Portfolia státně vlastněných komerčních bank byla na začátku transformace zatížena jednak běžnými úvěry, jejichž návratnost však byla ohrožena, a jednak úvěry na trvale se obracející zásoby (dále jen TOZ). Tyto úvěry byly zvláštní formou úvěrů neboť neměly předem určenou splatnost a jejich úrokové sazby naprosto neodpovídaly podmínkám úvěrového trhu. Právě podoba těchto úvěrů si vyžádala, aby byly z velké části převedeny do nově zřízené Konsolidační banky.

Konsolidační banka (dále jen KOB) je státní peněžní ústav, který zahájil činnost 25. 2. 1991 za účelem správy dlouhodobých státních pohledávek. Zakladatelem této banky je Ministerstvo financí ČR a stoprocentním vlastníkem stát.

KOB převzala v první fázi značnou část úvěrů na TOZ, čímž bylo umožněno bankám provádět obchodní aktivity bez zatížení těchto typů úvěrů z minulosti. Tento proces samozřejmě souvisel s privatizací, neboť privatizované státní podniky by nebyly schopny splácet tak velké sumy úvěrů spolu s úvěry na privatizaci. To by se v konečném důsledku odrazilo v bilancích bank, které by z důvodu zvýšení

podílu klasifikovaných úvěrů zvyšovaly úrokové sazby, což nebylo v tomto období transformace žádoucí.

Po rozdělení ČSFR došlo k rozdělení KOB a na KOB - Praha připadly pohledávky o celkovém objemu 66,3 mld. Kč, z celkové hodnoty převzatých úvěrů na TOZ přibližně 110,9 mld. Kč. V současné době správa původních převzatých a odkoupených pohledávek představuje pouze jednu z aktivit. Dalšími činnostmi KOB jsou a restrukturalizační programy velkých českých podniků, financování a podpora rozvojových projektů z oblasti infrastruktury, dopravní, spojové, vodohospodářské a v oblasti životního prostředí a rovněž realizace projektů a akcí z pověření vlády. KOB realizuje především objemově větší obchody a to pouze s právníckými osobami. S klienty komunikuje pomocí firmbankingu z centrály v Praze.

AD. 2) Dalším problémem, který byl v rámci konsolidačního programu řešen, byly naakumulované špatné úvěry. Tuto fázi konsolidačního programu lze rozdělit do dvou částí:

- První část se týkala rekapitalizace a oddlužení na bázi obecného schématu prostřednictvím Fondu národního majetku (dále jen FNM), kdy české banky obdržely prostřednictvím FNM 30 miliard Kčs na rekapitalizaci a odepsání ztrátových úvěrů. Z této sumy bylo určeno 7,8 mld. Kčs na posílení kapitálu bank a 22,2 mld Kčs k odepsání špatných úvěrů státních podniků. Výběr těchto podniků byl v kompetenci bank při dodržení následujících hledisek:
 - ♦ podnik musí být perspektivní
 - ♦ podnik je určen k privatizaci
 - ♦ úvěry byly poskytnuty před 31. 12. 1989
- Druhá část byla zaměřena na očištění portfolií jednotlivých bank realizované na obchodní bázi. To spočívalo v odkoupení úvěrů v celkové nominální výši 15,1 mld. Kčs od komerčních bank Konsolidační bankou ke konci roku 1992. Odkup těchto pohledávek byl stanoven na 80% jejich nominální hodnoty. Ztráta zbylých 20% byla zúčtována na vrub rezerv příslušných bank.

AD. 3) Poslední fáze konsolidačního programu I. byla zaměřena na očištění bilance ČSOB. Tato banka byla díky svému zaměření na zahraniční obchod zatížena nebonitními aktivy vázanými na zahraniční pohledávky exportních organizací. Pro převzetí výše zmíněných pohledávek z portfolia ČSOB byla zřízena speciální instituce - Česká inkasní jednotka, s.r.o. (dále jen ČIJ) a to usnesením vlády ČR z 1. 12. 1993. Na ČIJ byly převedeny pohledávky za 34,7 mld. Kč. Šlo výhradně o pohledávky za bývalými podniky zahraničního obchodu, které byly zajištěny pohledávkami těchto subjektů za zahraničními nebonitními subjekty, tj. například firmami v zemích jako je Rusko, bývalá Jugoslávie, Súdán, apod.. Současná nominální hodnota pohledávek je asi 28 mld. Kč.

3.1.2. Konsolidační program II.

Tento program byl na rozdíl od konsolidačního programu I. zaměřen na malé a střední banky, které vznikly jako nové soukromé banky po roce 1989. Dílčí konsolidační programy pro některé problémové banky byly vypracovány již v roce 1993, avšak pro zdánlivě uspokojivé hospodaření dle výsledků auditů těchto bank, nebyly tyto programy realizovány. Až v období roku 1995, kdy se v bankách dostaly úvěry poskytnuté po roce 1991 do kategorie úvěrů nedobytných, ČNB připravila a počátkem roku 1996 začala realizovat program konsolidace malých bank. Východiskem programu byla analýza finanční situace všech existujících malých českých bank. Cílem tohoto programu bylo mimo jiné zabránit dominovému efektu, v případě velkých problémů některých z malých bank, který by mohl způsobit ztrátu důvěry v malé banky, omezení jejich možnosti získávat zdroje na mezibankovním trhu a přesunu části vkladů klientů do velkých bank.

Hlavní přínos opatření v rámci konsolidačního programu II. byl v tom, aby problémy malých bank nezapříčinily nedůvěru v bankovní instituce. I když podíl malých bank na bankovním trhu není velký (zhruba 8%) jejich úpadky by mohly ohrozit důvěru veřejnosti v celý bankovní sektor.

Hlavním impulsem ke spuštění tohoto konsolidačního programu byly výsledky bankovních auditů za rok 1995, kdy ke zprávám o hospodaření bank auditori povinně provedli zásadní kontrolu portfolií bank z hlediska jejich kvality a vymezili potřebný objem opravných položek a rezerv. Bankovní dohled v tomto období začal uplatňovat razantnější akce zaměřené především na řešení situace bank, které vykázaly nedostatečné rezervy a jejich kapitál nepostačoval k pokrytí ztrát. Bankovní dohled se především snažil zajistit odpovídající navýšení kapitálu bank a jejich následné oživení. K ukončení činnosti bank docházelo teprve v případech kdy tato řešení neuspěla. V případě úspěšnosti tohoto řešení byla zajištěna ochrana vkladatelů, ale také se minimalizovaly náklady státu na konsolidaci bank.

Příkladem stabilizace bank kdy byl poskytnut nový kapitál je Universal banka. Fúze s částečnou účastí státu, která se ukázala méně nákladná než uzavření banky a kompenzace vkladatelů, byla provedena v případě Evrobanky, Bankovního domu Skala a Ekoagrobanky.

Opět z důvodu obav ze subsystémové krize poskytovala ČNB v nutných případech záruky na výplatu vkladů a garantovala výplatu vkladů nad rámec Fondu pojištění vkladů do výše 4 mil. Kč. Snaha o maximální uspokojení klientů těchto problémových bank se týkala i právnických osob, které jsou ze schématu pojištění vkladů vyloučeny. Toto opatření zajistilo uspokojení více než 99% z celkového počtu klientů.

Tabulky č. 3a) 3b) znázorňují řešení, která byla použita především v rámci konsolidačního programu II. Tabulka č. 3a), ukazuje přehled bank, u kterých akcionáři nebyli schopni kapitál adekvátně navýšit, či získat nového investora, a bylo nutné provést vnější zásah do banky. Tabulka č. 3b) znázorňuje, jak se postupovalo u ostatních malých bank.

Tabulka č. 3a): Přehled způsobů řešení u jednotlivých bank ¹⁾

Název banky	Způsob řešení
AB banka, a.s.	odnětí licence, v likvidaci od 5. 3. 1996
Banka Bohemia, a.s.	v likvidace od 18. 7. 1994
První slezská banka, a.s.	odnětí licence, v likvidaci od 24. 7. 1996
Kreditní banka Plzeň, a.s.	odnětí licence, v likvidaci od 1. 10. 1996
COOP Banka, a.s.	nucená správa od 23. 4. 1996
Podnikatelská banka, a.s.	nucená správa od 6. 6. 1996
Realitbanka, a.s.	nucená správa od 10. 7. 1996
Velkomoravská banka, a.s.	nucená správa od 12. 7. 1996
Agrobanka, a.s.	nucená správa od 17. 9. 1996
Česká banka, a.s.	v konkursním řízení od 28. 6. 1996
Kreditní a průmyslová banka, a.s.	v konkursním řízení od 2. 10. 1995
Ekoagrobanka, a.s.	převzetí Union bankou, a.s. od 1. 1. 1997
Evrobanka, a.s.	převzetí Union bankou, a.s. od 1. 1. 1997
Bankovní dům Skala, a.s.	převzetí Union bankou, a.s. od 1. 1. 1997

pozn.: Tabulka znázorňuje stav k 31. 12. 1996

Tabulka č. 3b): Přehled způsobů řešení u jednotlivých bank ²⁾

Název banky	Způsob řešení
Universal banka, a.s.	navýšení kapitálu novými investory
Moravia banka, a.s.	navýšení kapitálu stávajícími akcionáři
Banka Haná, a.s.	probíhá vícenásobné navyšování kapitálu
Pragobanka, a.s.	probíhá navyšování kapitálu
Zemská banka, a.s.	restrukturalizace banky, vykonává omezenou činnost
Plzeňská banka, a.s.	navýšení kapitálu stávajícími akcionáři
Foresbank, a.s.	navýšení kapitálu stávajícími akcionáři
První městská banka, a.s.	není třeba posilovat kapitál
Union banka, a.s.	banka navyšuje kapitál k realizaci fúzí

¹⁾ zdroj [17]: Hospodářská ročenka 1997, s. 216

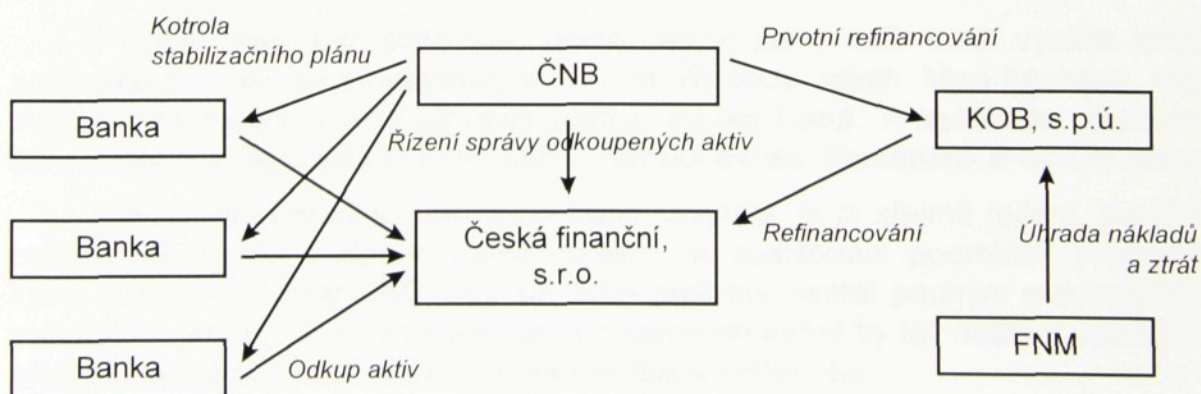
²⁾ zdroj [7]: kol. autorů: Bankovníctví, 1996, č. 20, s. 10

3.1.3. Ozdravný program

Poslední ozdravný program, který ČNB vyhlásila v říjnu 1996, se týká oddlužení malých bank. Byla uzavřena trojstranná dohoda mezi KOB, ČNB a FNM. Dle této smlouvy bude odkupovat a vymáhat nedobytné úvěry malých bank ČNB. Oddlužení a následné vymáhání miliardových částek bude provádět Česká finanční, s.r.o. (dále jen ČF, s.r.o.), která byla za tímto účelem zřízena Konsolidační bankou, s.p.ú.. Chod ČF, s.r.o. bude pomocí provozního úvěru financovat KOB, s.p.ú.. Postup realizace ozdravného programu je následující:

Banky, které budou moci využít program ČNB, prodají své špatné úvěry ČF, s.r.o. za jejich nominální hodnotu a to až do výše 110% základního jmění banky. Právě proto, že půjde o hromadění špatných úvěrů, byla tato činnost svěřena speciální instituci, nikoliv centrální bance, která by musela na tyto úvěry vytvářet rezervy. Ty by mohly zapříčinit prohlubování ztráty ČNB. Peníze na odkup poskytne České finanční, s.r.o. Konsolidační banka, s.p.ú., která se stane jejím věřitelem. Banky se stávají dlouhodobými dlužníky ČF, s.r.o. a zavazují se, že po pěti až sedmi letech pohledávky zpětně odkoupí. V průběhu této doby budou muset na všechny odprodané úvěry vytvořit dostatečné rezervy, aby se po zpětném odkupu nedostaly do ztráty. ČF, s.r.o. se bude snažit vymoci zpět maximum odkoupených úvěrů. Všechny ztráty z vymáhání pohledávek zaplatí FNM. Tato nabídka ČNB je samozřejmě podmíněna též zpřísněným dohledem ČNB.

Schéma programu stabilizace bankovního sektoru ČR:

Tohoto programu se může zúčastnit třináct malých bank.

Tabulka č. 4: Přehled bank, které se mohou zúčastnit ozdravného programu¹⁾

Banka	Základní jmění (mil. Kč)	Základní jmění + 10% (mil. Kč)	Úvěry klientům (mld. Kč)
Bankovní dům Skala	571	628	5,2 *
Banka Haná	1.500	1.650	13,8 **
COOP banka	500	550	3,8 **
Ekoagrobanka	501	551	10,1 *
Evrobanka	1.250	1.375	8,0 *
Foresbank	1.010	1.111	6,1 ***
Moravia banka	800	880	7,0 ***
Pragobanka	1.360	1.496	13,3 **
Plzeňská banka	1.000	1.100	0,14 ***
První městská b.	612	673	1,7 ****
Union banka	1.390	1.529	7,5 **
Universal banka	1.600	1.760	2,5 **
Zemská banka	500	550	5,0 *
Celkem	12.594	13.853	84.1

pozn.: * k 31. 12. 1995, ** k 30. 6. 1996, *** k 30. 9. 1996, **** k 16. 10. 1996

V době psaní této diplomové práce nebylo jasné kolik bank využije tohoto programu a o jaký díl z nabídnutých 14 mld. Kč bude zájem. Mezi bankami, které zvažují tuto možnost jsou Moravia banka, Banka Haná, Pragobanka, Bankovní dům Skala, Ekoagrobanka, Evrobanka, Zemská banka, Foresbank a COOP banka.

Ačkoliv tento program problémy bank nevyřeší, je to zřejmě řešení, jak ČNB může malé banky podpořit. Záleží ovšem na dodržování podmínek programu, které si musí pohlídat ČNB, aby se tento program nestal pouhým prodloužením stávajících problémů. Krom odlehčení od špatných úvěrů by též došlo k usnadnění přístupu menších bank ke zdrojům na mezibankovním trhu.

¹⁾ zdroj [12.]: kol. autorů: Mladá fronta Dnes, 1996, ze dne 21. 10. 1996, Praha, s. 14

3.2. Problematika selhávání obchodních bank

3.2.1. Chronologický přehled selhávání obchodních bank¹⁾

Tato kapitola si klade za cíl popsat v chronologickém sledu selhávání obchodních bank, které jsou v současné době ve zvláštním režimu. Tato kapitola úzce souvisí s předcházející kapitolou 3.1. o konsolidačních opatřeních, ve které je popsáno jak ČNB přistupovala k řešení problémů v jednotlivých bankách.

Poprvé ČNB zasáhla v Kreditní a průmyslové bance, a.s. (dále jen KPB) v září 1993, když v tomto ústavu vyhlásila nucenou správu a to z důvodu dlouhodobých závažných nedostatků v činnosti banky, přičemž důležitou roli sehrál velký rozsah nedobytných úvěrů, které banka poskytla svým vlastníkům. KPB neplnila uložená opatření bankovního dohledu, takže dalšími kroky ČNB vůči bance bylo prohlášení konkursu (2. 10. 1995), návrh na zrušení a likvidaci a odebrání povolení působit jako banka (31. 8. 1995).

Druhou bankou, ve které se ČNB rozhodla dnem 31. 3. 1994 zavést nucenou správu, byla Banka Bohemia, a.s.. Důvodem k tomu byly především operace s nekrytými bankovními garancemi ve výši přibližně 11,5 mld. Kč.. Tyto operace porušovaly tehdy platné zákony. Akcionáři Banky Bohemia, a.s. rozhodli 28. června 1994 na mimořádné valné hromadě o její likvidaci. Vklady v bance byly zmrazeny a později převedeny do ČSOB, a.s.

11. května 1994 zahájila Bankovní rada ČNB po dohodě s MF správní řízení o odnětí bankovní licence AB bance, a.s., a to z důvodu nesolventnosti. Tato banka se dostala do vážných finančních problémů, kdy nebyla schopna krýt ztráty z poskytnutých úvěrů. Stalo se tak poté, co jí většina klientů přestala platit. Bance byla pozastavena činnost a zmrazeny veškeré vklady. Vklady byly vypláceny ČS, a.s.. Ta podala dne 27. 5. 1994 návrh na konkursní řízení. Mimořádná valná hromada akcionářů AB banky, a.s. rozhodla dne 24. 8. 1994 o odprodeji majoritního podílu České spořitelně. Rovněž byl vypracován program konsolidace banky, avšak situace se i nadále nelepšila. Proto byla 15. 12. 1995 bance licence odebrána. V únoru 1996 mimořádná valná hromada AB banky, a.s. schválila návrh na zrušení společnosti likvidací.

Česká banka, a.s. poskytovala svým akcionářům a jiným subjektům značný objem úvěrů na projekty, které se ukázaly jako ztrátové. Toto „vytunelování“ donutilo banku v květnu 1994 čerpat překlenovací úvěr od ČNB k zajištění platební schopnosti. Po dohodě s MF odebrala Bankovní rada ČNB 15. prosince 1995 České bance, a.s. bankovní licenci z důvodu špatné kvality úvěrového portfolia a překročení limitu stanovujícího kolik si mohou akcionáři od své banky půjčit. Banka je od 28. 6. 1996 v konkursním řízení. V tomto případě byl poprvé využit institut Fondu pojištění vkladů. V současné době se řeší nárok klientů na vyplacení vkladů do 4 mil. Kč, tak jako v případě ostatních zkrachovalých bank. Situaci komplikuje

¹⁾ zdroj číselných údajů [19.]: Informace ČTK

fakt, že většina klientů odprodala své vklady různým firmám a navíc je banka v konkursním řízení, takže na ni nelze nasadit model, který byl později uplatněn u krachujících bank. Pravděpodobnost, že bude tento nárok realizován je minimální.

Lednem 1996 začíná pro bankovní sektor rok, ve kterém se často vyslovovalo slovní spojení „bankovní krize“. Bylo to následkem procesu konsolidačního programu II., který začal být realizován právě počátkem roku 1996.

První banka, ve které ČNB uplatnila nový model konsolidace problémových bank, byla Ekoagrobanka, a.s.. Tato banka je od ledna 1996 pod nucenou správou ČNB. Banka byla již v roce 1993 auditorem upozorněna na nutnost vytvořit vyšší rezervy a opravné položky. V roce 1994, kdy banka vykázala ztrátu 121 mil. Kč, auditor požadoval navýšení rezerv o 800 mil. Kč. Jelikož se situace i nadále nelepšila byla na banku uvalena nucená správa. Došlo ke snížení základního jmění ze 600 mil. Kč na 1,2 mil. Kč. Do Ekoagrobanky vstoupila dočasně Konsolidační banka, která byla 21. 6. 1996 vystřídána novým vlastníkem - Union bankou, a.s.. Nucená správa byla skončena ke dni 27. 9. 1996.

23. 4. 1996 byla uvalena další nucená správa na COOP banku, a.s.. ČNB současně zahájila správní řízení ke snížení základního jmění banky o částku, která byla použita k doplnění rezerv banky. Základní jmění bylo sníženo z 500 mil. Kč na 1 mil. Kč. Většina problémů vznikla špatným obchodováním zejména v letech 1992 a 1993, kdy banka poskytla řadu špatných úvěrů. Krizovou situaci nebyli schopni řešit ani akcionáři navýšením základního jmění. V červnu vydala ČNB souhlas ke kapitálovému vstupu zlínské Foresbank, a.s. do COOP banky, a.s.. Foresbank, a.s. navýšila základní jmění COOP banky, a.s. na 500 mil. Kč a získala tak více než 98% COOP banky, a.s.. V lednu 1997 však Foresbank, a.s. odstoupila od svého záměru převzít COOP banku, a.s. a to po neúspěšných jednáních s bývalými rozhodujícími akcionáři této banky. Obchodní soud kvůli žalobám některých vlastníků nezapsal navýšení základního jmění COOP banky, a.s. a Foresbank, a.s. si rozšířila síť poboček jiným způsobem.

Dle rozhodnutí Bankovní rady ČNB, po dohodě s MF, bylo ke dni 13. 5. 1996 odejmuto První slezské bance, a.s. povolení působit jako banka. Z rozhodnutí mimořádné valné hromady vstoupila banka 1. 7. 1996 do likvidace.

V Podnikatelské bance, a.s. rozhodla bankovní rada ČNB od 6. 6. 1996 zavést nucenou správu a přechodně pozastavit nakládání s vklady. Došlo ke snížení základního jmění ze 700 mil. Kč na 1 mil. Kč. Důvodem byla ztráta přes 1 mld. Kč, kterou banka vykázala k 31. 12. 1995. V bance docházelo k čerpání úvěrů v řádu desítek milionů korun ze strany akcionářů banky, kterých bylo víc než třicet. V lednu 1997 byl podán návrh na vyrovnání s věřiteli banky.

Ve Velkomoravské bance byla od 10. 7. 1996 zavedena nucená správa na základě vykázaným ztrátám přes 577 mil. Kč, které přesáhly základní jmění banky. To bylo sníženo z 500 mil. Kč na 1 mil. Kč.

10. 7. 1996 byla zavedena nucená správa též v Realitbance, a.s., jejíž základní jmění se snížilo ze 300 mil. Kč na 54 mil. Kč. Důvodem byla ztráta přes 246 mil. a platební neschopnost.

O bankovní licenci přišla 8. 8. 1996 Kreditní banka Plzeň, a.s.. Ta se dostala do problémů vinou mnoha problematických úvěrů v rámci malé privatizace. Majoritní akcionář Kreditní banky Plzeň - Česká pojišťovna (s 61% akcií) se snažila banku spojit s Pragobankou, kde má rovněž většinový podíl (67% akcií). ČSOB měla zajistit obchodní rozvoj obou bank, avšak od tohoto záměru ustoupila a záchranu Kreditní banky Plzeň, a.s. měla zajistit IPB, a.s.. Po zjištění skutečného stavu banky se však i IPB, a.s. rozhodla od plánu ustoupit. Ztráta dosáhla hodnoty 13 mld. Kč. Banka je od 1. 10. 1996 v likvidaci.

Doposud poslední uvalení nucené správy proběhlo v pátém největším bankovním ústavu u nás, v Agrobance, a.s.. Stalo se tak 17. 9. 1996, přičemž za hlavní důsledek je označován negativní dopad vyšetřování případu Kreditní banky Plzeň, a.s. a obvinění vznesená proti osobám úzce spjatých s Agrobankou, a.s., dále odčerpávání peněžních prostředků z Agrobanky, a.s. Českou spořitelnou, a.s. a Všeobecnou zdravotní pojišťovnou. Potíže Agrobanky, a.s. mají počátek v obchodních transakcích z prosince 1995, kdy vrcholil boj mezi finanční skupinou Motoinvest vlastníci 13% akcií banky a IPB, a.s. o rozhodující vliv v Agrobance, a.s.. IPB nakonec nabídla svůj podíl (17,5%) Motoinvestu k odkoupení, avšak obchod podmínila odkoupením dalšího balíku akcií, mezi nimiž bylo i více než 15% Kreditní banky Plzeň, a.s.. V tomto případě bylo upozorňováno i na neochotu bank velké čtyřky spolupracovat s Agrobankou, a.s. při řešení její likvidity.

Tabulka č. 5: Subjekty, které zajišťovaly výplaty vkladů a jejich výše¹⁾

Název banky	Výplaty vkladů v mld. Kč (věřitel)
Banka Bohemia, a.s.	12 (ČSOB, a.s.)
AB banka, a.s.	2,6 (ČS, a.s.)
Česká banka, a.s.	0,7 (FPV)
První slezská banka, a.s.	0,35 (FPV) + 0,35 (ČNB)
Podnikatelská banka, a.s.	1,2 (FPV) + 1,0 (ČNB)
Velkomoravská banka, a.s.	1,0 (FPV) + 1,0 (ČNB)
Realitbanka, a.s.	0,3 (FPV) + --- (ČNB)
Kreditní banka Plzeň, a.s.	0,3 (FPV) + 2,3 (Česká pojišťovna)

pozn.: --- údaj nebyl zjištěn.

3.2.2. Příčiny selhání obchodních bank.

Cílem této podkapitoly je pokusit se analyzovat hlavní příčiny selhání bank. Problémy bank nemají ve většině případů pouze jednu příčinu, ale jedná se o

¹⁾ zdroj [19.]: Informace ČTK

působení několika příčin najednou. Mezi hlavní příčiny negativního vývoje některých bank tedy patří:

- oblast úvěrových obchodů

V první fázi transformace bankovního sektoru se oblast úvěrových obchodů ukázala jako nedostatečně rozvinutá. Pro objektivní a kvalifikované vyhodnocení úvěrových obchodů a rizik s nimi spojených chyběli odborníci s potřebnými znalostmi a praxí. S touto oblastí však zároveň souvisí podkapitalizace nových subjektů, nedostatečná informovanost a nejistota. U velkých bank se jednalo především o vliv úvěrových vztahů z minulosti, kdy banky byly svázány se svými dlužníky, především s jejich finanční a hospodářskou situací. Tyto banky nemohly rychle přeorientovat svou úvěrovou činnost na nové klienty, neboť by to v konečném důsledku mohlo vést k finančním problémům dosavadních dlužníků a tedy k insolvenční bank.

- rozvinutost finančního sektoru

Funkce a úloha bankovního sektoru byla ovlivněna v první fázi ekonomické transformace malou rozvinutostí celého finančního sektoru. Od finančního sektoru se očekávalo zajištění alokace finančních zdrojů pro ekonomickou transformaci. Avšak v této fázi transformace ještě neexistoval kapitálový trh, který by se na alokaci zdrojů podílel. Hlavním finančním zprostředkovatelem se tedy stal bankovní sektor.

- transformační recese a restriktivní měnová politika

Transformační recese vedla ke zhoršení situace v podnikové sféře a tím došlo následně k ovlivnění bankovního sektoru. Obavy z inflace po cenové deregulaci vedly k uplatnění restriktivní měnové a fiskální politiky. Politika zaměřená na udržení přiměřené míry inflace byla prioritní před ostatními politikami. Klady této politiky - snížení inflace a stabilita měny - však byly kompenzovány zápory a to v podobě značných nároků na přizpůsobení se dané situaci stávajících i nově vznikajících podniků.

- záporné reálné úrokové sazby

První fáze transformace byla poznamenána zápornými depozitními a přechodně i kreditními reálnými úrokovými sazbami. Úrokové sazby úvěrů poskytnutých před nárazovým růstem cenové hladiny se staly reálně až záporné. Při tomto procesu došlo k transferu zdrojů k podnikům, přičemž náklady v této fázi nesl domácí sektor. Negativním důsledkem krytí nákladů transformace sektorem domácností bylo snížení stimulace úspor. V rozporu s těmito fakty je však třeba podotknout, že vyšší reálné úrokové sazby by negativně ovlivnily transformaci podnikatelského sektoru ve vztahu k zhoršenému přístupu k úvěrům.

- politický a mediální tlak

Reakcí na počáteční ztížený přístup nových a zprivatizovaných státních podniků k bankovním službám byl politický a mediální tlak vlády. Cílem tohoto tlaku bylo zvýšit úvěrovou angažovanost bank v procesu privatizace a restrukturalizace. S touto problematikou neodmyslitelně souvisí spojení ekonomické transformace s procesem privatizace. Privatizace byla částečně financována z úvěrových zdrojů. Privatizace přímými prodeji novým vlastníkům zapříčinila vysokou poptávku po úvěrech. Toto finanční zprostředkování však pro banky znamenalo vysokou míru rizik. V této fázi na sebe bankovní sektor převzal velká rizika, přičemž tato rizika nebyla vykryta ani vysokými maržemi. Je však třeba podotknout, že některé banky spojovaly svůj růst právě s prudkou úvěrovou expanzí.

- bankovní dohled

V počátečním období transformace bankovního sektoru nezahrnovala tehdy platná právní úprava (zákon č. 158/1989 Sb., o bankách a spořitelnách) pravidla obezřetného podnikání bank a nevytvářela podmínky pro fungování bankovního dohledu. Od 1. 2. 1992 nabyl účinnosti nový zákon č. 21/1992 Sb. o bankách, který již reagoval na potřeby nově vznikajícího bankovního sektoru, avšak časem se ukázalo, že možnosti účinných zásahů bankovního dohledu jsou velmi omezené. Změna nastala po novele tohoto zákona v roce 1994, která umožnila centrální bance nařídít účetní snížení vlastního jmění a tím vyvinout tlak na akcionáře. Avšak ani tato změna nebyla dostatečná například v oblasti monitorování a ovlivňování struktury akcionářů.

- nízká efektivita vymáhání pohledávek

Největším problémem se v této oblasti, zasahující do legislativy, jeví poměr mezi právy a povinnostmi dlužníků a věřitelů, kdy dochází k relativnímu zvýhodňování dlužníků. Negativní dopad na banky v pozici věřitele měla také omezená účinnost zákona o bankrotech. Tento zákon nabyl plné účinnosti až tři roky po začátku ekonomické transformace, což mělo za následek nepostižitelnost převodu aktiv od dlužníků k jiným subjektům, jakož i nedobytnost plně jištěných úvěrů, kdy věřitel neměl potřebné legální prostředky realizovat zástavu.

- audit

Nedostatky bankovních auditů z počátečních let transformace, které pociťoval především bankovní dohled byly následující:

- nízký počet kvalifikovaných auditorů,
- podcenění náročnosti prostředí rozvíjejícího se bankovního sektoru zahraničními auditorskými firmami,
- nejednota a nedokonalá koordinace způsobu provádění bankovního auditu v počátečním období,

- v počátcích chybějící a později zvolna vznikající právní úprava práv a povinností auditorů i auditovaných subjektů.

Pro práci bankovního dohledu byly použitelné teprve výsledky auditů za rok 1994. Od roku 1993, kdy ČNB doporučila bankám, aby vybíraly auditory pouze z právnických osob, se počet auditorských firem zabývajících se auditem bank ustálil a dochází k sjednocování kvality předkládaných zpráv a k respektování požadavků ČNB na jejich úroveň.

- legislativní mezery v uplatnění odpovědnosti

„Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem.“

Listina základních práv a svobod

Některé z případů, týkající se problémů bank, jsou více či méně spojeny s trestným činem. V této kapitole nepůjde o to, rozebrat případ od případu a hledat viníky. Záměrem této kapitoly je polemizovat o tom zda a jak je možné trestné činy v bankovníctví ohodnotit dle trestního zákona.

Prokázání trestné činnosti bývá komplikovanější i díky zásadě, že jednání musí plně odpovídat některému typu popsanému v zákoně. Samozřejmě v této souvislosti se nelze neodvolat na nedostatečnou výkonnost soudnictví, zejména obchodního, díky němuž lze paradoxně konstatovat, že i on se nepřímo podílí na vytváření živné půdy pro nerespektování pravidel v podnikání.

V oblasti bankovníctví přichází v úvahu z majetkových trestných činů:

- zpronevěra (§248 tr. zák.)
- podvod (§250 tr. zák.)
- poškozování, zvyhodňování věřitele (§256, 256a) tr. zák.)
- porušování povinností při správě cizího majetku (§255 tr. zák.)

a z hospodářských trestných činů:

- porušování závazných pravidel hospodářského styku (§127 tr. zák.)
- zkreslování údajů hospodářské a obchodní evidence (§125 tr. zák.)
- poškozování cizích práv (§209 tr. zák.)

V souvislosti s připravovanou novelizací zákona o bankách se předpokládá, že ČNB by nadále neměla být tím, kdo sankcionuje ilegální příjemce vkladů, tedy tzv. černé banky. Navrhuje se definovat vklad jako: „na smluvním základě svěřené peněžní prostředky, které nejsou úplatou za jiné plnění a s jejichž přijetím je spojen závazek vůči vkladateli na jejich zpětnou výplatu, ať již s úrokovým či jiným výnosem nebo bez něj, přičemž důležitým aspektem výnosu je jeho nezávislost na hospodářském výsledku příjemce vkladu“¹⁾. Postih černých bank by měl být záležitostí orgánů činných v trestním řízení. Jednalo by se o trestný čin:

¹⁾ zdroj [13.]: Ekonom č. 43/1996, s. 12

- neoprávněné podnikání (§118 tr. zák.), popřípadě
- porušování závazných pravidel hospodářského styku (§127 tr. zák.)
(trestní zákon č. 65/1994 Sb.)

Jistě záleží na kvalitě trestního zákona, jak dalece popisuje skutkové podstaty, avšak neméně závažné je hledisko, zda-li se jednalo o jednání úmyslné nebo nedbalostní. Úmysl a nedbalost je vykládána v trestních zákonech různých zemí rozdílně. Tím se samozřejmě posouvají hranice při stanovení trestu za daný trestní čin. Je otázkou zda poměrem mezi „ziskem“ z trestné činnosti a trestem se zabývá jen zneklidněná široká veřejnost či s ním v některých případech koketuje i samotný pachatel. I přesto však trestní právo plní jen funkci pomocnou a nelze ho považovat za nástroj pomoci něhož by bylo možné předcházet krachům bank.

Mezerou trestního zákona na kterou upozorňuje bankovní dohled i odborníci z řad právníků je ustanovení o tzv. úpadku z nedbalosti. Toto ustanovení bylo obsaženo i v československé osnově trestního zákona z roku 1937 a znělo:

„Kdo z nedbalosti zmaří nebo ztenčí uspokojení svých věřitelů nebo jejich částí, zejména tím že učiní přílišná vydání, lehkomyšlně nebo nepřiměřeně užívá úvěru nebo jej poskytuje, část majetku promarní nebo sjedná odvážný obchod, který nenáleží k řádnému vedení jeho obchodu nebo je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům, kdo věda, že není s to uspokojiti své věřitele anebo jejich část, z nedbalosti zmaří nebo ztenčí jejich uspokojení tím, že učiní nový dluh, splatí dluh, zřídí zástavu nebo nenavrhne včas zahájení vyrovnacího řízení nebo konkurs, bude potrestán tuhým vězením od jednoho měsíce do jednoho roku.“¹⁾

Ačkoli se při přípravě novely trestního zákona o podobném ustanovení uvažovalo, z důvodů nerozvinutého tržního hospodářství nebylo zavedeno. Platný trestní zákon tedy neobsahuje žádné ustanovení o majetkových nebo hospodářských trestných činech z nedbalosti. Bylo by velmi prospěšné provést nápravu tohoto stavu.

Druhou mezerou trestního zákona je nesouměrnost postihu podnikatelů - fyzických osob, a osob jednajících za právnickou osobu. Současná koncepce trestního zákona je totiž důsledně postavena na základě individuální odpovědnosti. Fyzické osoby lze postihnout podle výše uvedených ustanovení trestního zákona, zatímco odpovědnost právnických osob trestní zákon nezná. Osoby, které jednájí za právnickou osobu lze postihnout jen za porušování závazných pravidel hospodářského styku. Právní praxe by v této souvislosti uvítala doplnění o odpovědnosti osob, jednajících za právnickou osobu která je v postavení pachatele, za trestné jednání.

Až na dvě výše zmíněné výjimky lze tedy konstatovat, že legislativa v oblasti bankovníctví je dostatečná a nelze ji přičítat hlavní díl viny na negativním stavu. Je tedy nutné se zaměřit spíše na příčiny vzniklého stavu, nikoli na jeho právní důsledky.

¹⁾ zdroj [10.]: Dolenský, A., Hospodářské noviny, 1996, ze dne 9. 10. 1996, č. 198, s. 9

Alarmující je však stav, kdy sice bylo zahájeno v několika případech trestní stíhání (např. v souvislosti s krachem Kreditní banky Plzeň), avšak do současné doby (březen 1997) nebyl nikdo odsouzen za krachy v hospodaření bank. Škoda, která při nich vznikla se odhaduje na 50-70 mld. Kč¹⁾. Přitom ve většině zkrachovalých bank ještě ani nedošlo k vyvozování trestní odpovědnosti.

- bankovní kriminalita

Ani bankovní sektor v ČR se v rámci své transformace nevyhnul mnoha druhům finančních podvodů. Jedná se o nejrůznější zprostředkovatelské podvody, transferové podvody, počítačové podvody, podvody s akreditivy, šeky, směnkami a kreditními kartami. Nový druh podvodu typu „prime bank guarantee“ se stal osudným pro Banku Bohemia, a.s.. Tento druh podvodu, který má mnoho podob, je založen na využití nezkušenosti bankéřů s prováděním záručních obchodů. Novým typem finančního podvodu je tzv. metoda „Capital Deposit Confirmation“, kdy podvodníci vylákají na bance potvrzení, že u ní mají deponován kapitál, který nebude použit dříve než za určitou dobu. S tímto potvrzením se poté snaží získat úvěr od jiné banky či provést jinou finanční operaci. Deponovaný kapitál je však obvykle nekrytá směnka vlastní, padělané vkladové listy apod.. Bohužel v některých případech dochází k podvodům za vědomé účasti podplaceného bankéře.

- tunely

Nebezpečím pro bankovní sektor však nejsou jen bankovní podvody, ale též různá seskupení osob a firem, která usilují o odčerpání a přesunutí finančních prostředků z bank do oblastí svého podnikatelského zájmu. Tyto skupiny jsou velice nepřehledné a v bankách se objevují jako přímí či nepřímí vlastníci, členové statutárních orgánů nebo obchodní partneři. Mezi metody, které používají patří například:

- prodej nelikvidních cenných papírů bankám se závazkem zpětného odkupu v budoucnu, který není splněn,
- nákup cenného papíru od banky se závazkem odkoupit a povinností banky prodat tento cenný papír zpět za mnohem vyšší cenu než byla cena nákupní,
- financování skupiny bankou formou skrytého dlouhodobého bezúročného úvěrování, které je prezentováno jako záloha na nákup cenných papírů pro banku.

Tyto transakce mají hodnotu řádově stovek milionů až miliardy korun, což může vést ke ztrátě likvidity banky a k jejímu krachu. Zároveň je velmi obtížné včas odhalit tento druh finanční kriminality.

¹⁾ zdroj [18.]: Vantuch, P., Právní rádce, 1997, č. 4, s. 48

V případě selhání bank zajisté docházelo k osobním profesním chybám, avšak za primární důvod lze považovat nedostatky daného systému. Do systémových nedostatků, které by se měly v budoucnu odstranit patří například oblast ošetření odpovědností dlužníka, právního uspořádání odpovědností managementů a akcionářů, kapitálového trhu a v neposlední řadě oblast přístupu k odpovědnosti státu za regulaci finanční sféry.

3.3. Úpravy legislativy v oblasti bankovníctví v souvislosti s adaptací bankovního sektoru na podmínky EU

Realizace jednotlivých opatření v rámci konsolidačních programů vyústila v nutnost novelizace zákona o bankách č. 21/1992 Sb.. Tato novela je připravována již přes dva roky. Mezi nejdůležitější úpravy v návrhu této novely patří:

- návrat k pozitivnímu vymezení podnikatelských aktivit banky,
- povinné vedení knihy bankovních produktů,
- splacení upsaného základního jmění v celém rozsahu před zahájením podnikatelské činnosti,
- přísnější vymezení okruhu osob, které nesmějí být členy představenstva ani dozorčí rady banky,
- volba dozorčí rady valnou hromadou,
- představenstvo bude tvořeno převážně lidmi z řad managementu,
- zpřísnění povinnosti poskytovat informace ve vztahu ke klientovi i k České národní bance,
- povinnost auditorského ověření taxativně uvedených zpráv předkládaných bankou ČNB,
- povinnost vydávat akcie bank, s nimiž je spojeno hlasovací právo, zásadně zaknihované,
- povinnost subjektu, který má v úmyslu zvýšit svou kvalifikovanou účast v bance, požádat o souhlas ČNB,
- povinnost subjektu informovat ČNB o snížení jeho podílu na celkovém objemu akcií banky s hlasovacím právem pod 50%, 33%, 20% nebo 10%,
- povinnost rozdělit účetně portfolio cenných papírů na obchodní a investiční,
- omezení majetkových účastí banky na nebankovních právnických osobách (limity vlastního kapitálu banky činí 15% pro jednotlivou majetkovou účast a 60% pro součet všech majetkových účastí),
- omezení bank nabývat nemovitosti, které neslouží k poslání banky,
- právo ČNB zakázat bance určitého auditora,
- možnost ČNB odejmout majiteli akcií výkon jeho hlasovacích práv, popř. přikázat nucený prodej, v případech, kdy vliv majitele akcií s hlasovacím právem je nebo může být na újmu řádnému a obezřetnému vedení banky,
- ustanovení týkající se stavebních spořitelů a jejich činnosti,
- snížení hranice ztráty, při níž může ČNB odebrat bance licenci (pokud se základní jmění v důsledku ztráty sníží o 20%, dříve 50%),

- v oblasti účetnictví jde o oddělení obchodů prováděných na vlastní účet od obchodů prováděných na účet klienta, a o zúčtování ztráty vzniklé v běžném roce s vlastními zdroji v příslušném roce,
- změny v oblasti bankovního tajemství (se souhlasem klienta může banka komukoliv poskytnout údaje o klientovi; dále se stanoví případy, kdy bude banka povinna sdělit bankovní spojení, popř. identifikační údaje o majiteli účtu; možnost vzájemného informování bank o bankovním spojení, identifikačních údajích o majitelích účtů a o záležitostech vypovídajících o bonitě a důvěryhodnosti klientů, a to i prostřednictvím nebankovní právnické osoby, bankami stoprocentně kontrolované),
- změny v oblasti pojištění vkladů fyzických osob (návrh zákazu vyplacení náhrady za vklad vztahující se k tzv. praní peněz a osobám, které trestnou činností způsobily insolvenční banku; dále se zvažuje změna limitu pro maximální náhradu jednomu vkladateli u jedné banky; rozšíření okruhu pojištěných vkladů o vklady fyzických osob vedené v cizí měně; zavedení postupů proti zneužití systému),
- povinnosti bank při provádění platebního styku, mezi které patří:
 - obezřetné postupování při provádění platebního styku (odepisování peněžních prostředků zásadně na základě příkazu majitele účtu, při výplatě hotovosti ověřovat totožnost osoby),
 - zajištění náležitostí na platebních nástrojích, dle předpisu ČNB,
 - úprava lhůt zúčtování zejména ve vazbě na mezibankovní platební styk,
 - zákon zavádí pojem opravného zúčtování,
 - návrh zakotvit do zákona principy jednotného systému mezibankovního platebního styku včetně povinností bank a poboček zahraničních bank zúčtovat vzájemné platby na účtech k tomu účelu vedených v ČNB.

Předpokládaný termín, kdy by měl novelizovaný zákon vstoupit v platnost, je odbornou veřejností odhadován na 1. 7. 1997.

V souvislosti s novelizací je často diskutováno, zda místo důkladné novely zákona o bankách neměl být zpracován nový zákon o bankovníctví. Tento rozpor má základy v našem právním řádu, který dává přednost úpravám činností a vztahů než úpravě chování institucí, které se takovou činností zabývají, respektive jsou jejími subjekty. Současné pojetí českého bankovního práva vede k tomu, že některé bankovní činnosti a obchody zůstávají právně neupraveny, tzn. nejsou zakázány ani povoleny.

S novelizací zákona o bankách samozřejmě souvisí její respektování postupné adaptace českého bankovního sektoru na podmínky EU.

Základní normy bankovní legislativy, které jsou zaměřené na sjednocení podmínek pro činnost bankovních institucí v rámci regionu EU, představují dvě směrnice Evropské rady, které upravují koordinaci zákonů, nařízení a právních předpisů pro zřízení a provádění obchodní činnosti úvěrových institucí. Konkrétně se jedná o:

- ♦ směrnici 77/780/EHS z roku 1977
- ♦ směrnici 89/646/EHS z roku 1989

Při porovnání návrhu nové právní úpravy zákona o bankách s legislativou EU je možno konstatovat, že novela je ve většině bodech plně slučitelná s platnou právní úpravou EU. Pouze ve třech bodech se jedná o částečnou slučitelnost. Těmito body jsou následující návrhy týkající se:

- zpřesnění podmínek pro udělení a odnímání licence pobočkám zahraničních bank. Ze směrnice 77/780 vyplývá povinnost členských států EU zajistit volné zakládání poboček bank založených v rámci EU. Zásadu jednotné bankovní licence v rámci EU je nutné splnit nejpozději v okamžiku vstupu ČR do EU.
- možnosti výkonu bankovního dohledu mateřským státem banky. Ze směrnice 77/780 plyne, že řádný dohled nad úvěrovou institucí provádějí orgány domovského členského státu. Tento návrh představuje přípravu na přijetí principu kontroly domovským státem.
- zvýšení limitu pro náhradu vkladu v rámci pojištění vkladů fyzických osob. Ze směrnice 94/19 je systém záruk za vklady koncipován ve výši 20.000,- ECU jako souhrn vkladů každého věřitele.

Nutno podotknout, že i legislativa ES se stále dotváří a že ne vše je touto legislativou upraveno (např. platební styk).

3.4. Privatizace „velké čtyřky“

„Čím jsou bankovníctví a úvahy o něm apolitictější, tím jsou lepší.“

V průběhu bankovní krize roku 1996 se rozpoutala diskuse nad privatizací bank velké čtyřky, ačkoli krize postihla jen soukromé banky. Dnes je možné konstatovat, že k posunu došlo především v otázce zda začít privatizovat zbylé státní účasti v bankách. V současné době už existuje i politická vůle k tomuto činu, avšak o to více je diskutováno o samotném provedení privatizace.

V rámci kupónové privatizace získaly banky přímou či nepřímou kontrolu nad velkými podíly v průmyslu. Tato propojenost vede k tomu, že při plánované privatizaci zbylých podílů v bankách je nutné velmi dobře zvážit postup kterým bude privatizováno, ale především komu budou prodány tyto podíly. Privatizace je otázkou nejen ekonomickou, ale i politickou, což může tento proces do značné části zkomplikovat.

* Pod pojmem „velká čtyřka“ se rozumí označení následujících bank: KB, a.s., ČS, a.s., ČSOB, a.s., IPB, a.s..

Tabulka č. 6: Státní podíly v bankách velké čtyřky¹⁾

Banka	Podíl státu (v %)	Tržní kapitalizace (v mld. Kč)	Hodnota podílu státu (v mld. Kč)
KB, a.s.	48,7	45,1	22,0
ČSOB, a.s.	66,1	25,0	16,5
IPB, a.s.	29,6	17,1	5,1
ČS, a.s.	45,0	23,8	10,7
CELKEM		111,0	54,3

zdroj: ČNB

pozn.:

1) Spolu s podílem pošty drží stát 31,5% akcií IPB.

2) Akcie municipalit v ČS nemají hlasovací práva. Stát tedy drží v ČS 51% akcií s hlasovacími právy. Tím se reálně poněkud zvyšuje cena jeho podílu.

3) V ČSOB je státní podíl rozdělen mezi FNM, ČNB a ministerstvo financí, v ostatních bankách zastupuje stát pouze FNM.

Při úvaze nad dokončením privatizace velké čtyřky je nutné zmínit, jak je vůbec možné privatizaci provést. Nabízejí se tři následující možnosti.

Rozprodat akcie bank se státním podílem lze na volném trhu především drobným akcionářům. Avšak postavení akcií nemá u většiny obyvatelstva dostatečnou váhu, čímž lze předpokládat, že zájem by nebyl dostatečný i s ohledem na současnou malou výnosnost a zdanění akcií. Další možností je prodat celý balík akcií v tendru. Jelikož v tuzemsku neexistuje dostatečně silný investor, pokud vyloučíme některé skupiny typu Chemapol a Motoinvest, jednalo by se o privatizaci na úvěr, jejímiž následky bychom již měli být poučení z minulosti. Nejčastěji zvažovanou možností je však prodej balíku akcií některé velké zahraniční bance, která začne řídit banku podle svého.

S privatizací bezprostředně souvisí otázka koncentrace v bankovním sektoru. Na koncentraci v našem bankovním sektoru lze nahlížet ze dvou hledisek. Jednak z hlediska koncentrace malých a středních bank, a jednak z hlediska koncentrace velkých bank. Důvod ke koncentraci malých a velkých bank vyplývá z výhodnější pozice velkých bank, které jsou následující:

- Velké banky mají větší důvěru klientů a většinou poskytují širší škálu produktů. Skrze více klientů mají možnost získat více primárních zdrojů.
- Velké banky jsou schopny poskytnout jednomu klientovi větší objem úvěrů.
- Velké banky disponují s větší pobočkovou sítí což zároveň slouží k rozptýlení rizika.
- Velké banky si mohou dovolit zajistit vyšší úroveň technického vybavení, reklamy a propagace, atd..

¹⁾ zdroj: Macháček, J., Respekt, 1996, č. 47, s. 11

Velké banky v ČR (myšleno tím velkou čtyřku) jsou v mezinárodním měřítku malé. Proto se otázka koncentrace dotýká i jich. Byla již diskutována jedna kombinace, a to ČSOB, a.s. a ČS, a.s.. Lze očekávat, že i do budoucnosti se budou zvažovat další kombinace mezi ČS, a.s., ČSOB, a.s., KB, a.s. a IPB, a.s.. Kterákoliv kombinace bude spojena s jistými přínosy a obtížemi. Každopádně by před fúzí měla být provedena nezávislá analýza přínosů, nákladů a rizik. Ačkoli je trend fúzí ve světě běžný, je třeba zvážit důvody, které by v našem bankovním sektoru k fúzím vedly. Je bezesporu nutné zvýšit efektivitu našich bank. Tato snaha je doprovázena snahou o snížení nákladů, čehož je možné dosáhnout právě fúzí. K fúzím mohou vést i další důvody. Například snaha po vytvoření dostatečně silné a velké banky, která by byla konkurenčním subjektem nejen v rámci ČR, ale i za jejími hranicemi. Rozpor ovšem vzniká ve snaze po vytvoření banky, která by díky své velikosti měla umožněno vstoupit na náročnější trh pro podniky, neboť do tohoto problému zasahuje problém provázanosti investičních společností a bank. Další rozpor je v samotném fúzování bank z velké čtyřky, kdy vlastně stát zasahuje do formování trhu, což může vést ke změně podmínek akcionářů a konečně ke změně tržních cen akcií fúzovaných bank. A konečně je tu problém kapitálu, kdy je třeba konstatovat, že i po fúzi dvou ze čtyř našich největších bank by jejich bilanční suma byla malá v porovnání s bankami v zahraničí. Proto je nutné zvážit zda by nebylo vhodné nutnou restrukturalizaci bank využít spíše než při fúzi s bankou z velké čtyřky, při spojení se spolehlivým a silným zahraničním partnerem.

Zamýšlené fúze by znamenaly dočasný odklad privatizace. Pokud by se tedy více vyjasnily otázky kolem privatizace, bylo by zřejmě výhodnější ponechat rozhodnutí o fúzích na soukromých vlastnících a nikoliv na státu.

Privatizace velké čtyřky však bude v budoucnosti záviset především na jednotlivých subjektech. Právě banky velké čtyřky ovlivní privatizaci svým funkčním posláním a svou specifičností, na což se zaměřila další část této práce.

Česká spořitelna, a.s.¹⁾

Specifické postavení ČS, a.s. je spjato s její minulostí. Jak již bylo uvedeno v předchozích kapitolách ČS, a.s. patřila již před listopadem 1989 k nejdůležitějším bankám v oblasti služeb obyvatelstvu. S její působností před počátkem reformy bankovníctví jsou spojeny výhody i nevýhody, které se začaly projevovat po roce 1989.

Nespornou výhodou ČS, a.s. je její image jakožto spolehlivé instituce shromažďující úspory obyvatelstva. Obyvatelé a domácnosti navyklé před rokem 1989 uchovávat své úspory a provádět platby u ČS, a.s. představovali tak velký podíl klientů, že i po šesti letech, ve kterých se náš bankovní sektor značně rozrostl, je touto skutečností postavení ČS, a.s. ovlivněno. A to především v oblasti

¹⁾ pramen číselných údajů: Vondrák, D., Ekonom, XL., 1996, č. 52, s. 60

domácích depozit. I přes klesající tendenci podílu ČS, a.s. na trhu primárních vkladů se tato hodnota pohybuje kolem 30%. Tento pokles může být způsoben přesunem primárních vkladů do jiných subjektů popřípadě aktivit v kombinaci se stagnujícím sklonem k úsporám. Primární vklady klientů představují přes 80% celkových pasiv.

Vliv na postavení ČS, a.s. však zajisté nemá pouze chování obyvatel v minulosti. Specifikem ovlivňujícím postavení banky je pro ČS, a.s. typická rozsáhlá síť poboček. Provoz této sítě je finančně velmi náročný jak z hlediska nákladů na udržování sítě, tak z hlediska mzdových nákladů. ČS, a.s. zaměstnává nejvíce lidí ze všech našich peněžních ústavů. Tato problematika bude řešena postupným snižováním počtu poboček a tím se sníží i „přezaměstnanost“ ČS, a.s.. Nutnost redukce sítě potvrzuje i údaj o tom, že 95% všech účtů spravuje v současnosti přibližně 1/3 z celkového počtu poboček 1738. V letech 1997 a 1998 má být zrušeno přibližně 450 obchodních míst, které obsluhují 2-3% klientů, a propuštěno přibližně 3 tisíce pracovníků. Počet zaměstnanců by se měl do 5-ti let snížit ze současných přibližně 19-ti tisíc na 12-14 tisíc.

Je třeba upozornit, že redukci obchodních míst má doprovázet rozšiřování sítě bankomatů a systému platebních karet.

Strategie ČS, a.s. se krom získávání depozit orientuje i na financování měst a obcí, úvěrování podniků a obchodování na kapitálovém trhu. Poučena ze značných ztrát, které ČS, a.s. na mezibankovním trhu utrpěla (např. v souvislosti s Českou bankou, AB bankou, Kreditní a průmyslovou bankou) snižuje svou angažovanost na mezibankovním trhu, avšak i nadále zde má dominantní postavení. Na úkor mezibankovních půjček dochází k růstu úvěrů nebankovním subjektům. V souvislosti s nimi je třeba zmínit, že stejně jako v celém bankovním sektoru, i u ČS, a.s. se projevuje trend snižování podílu tzv. neprospívajících úvěrů.

Finanční skupinu ČS, a.s. tvoří:

Spořitelní penzijní fond, a.s.

ČS - stavební spořitelna, a.s.

ČS - Živnostenská pojišťovna, a.s.

Spořitelní investiční společnost, a.s. v rámci které působí otevřené podílové fondy:

Rentinvest, Čechoinvest, Moravoinvest, Bondinvest, Sporoinvest

Sindat ČS Consulting, a.s. (poradensko-realizační společnost)

Corfina, a.s. (leasingová společnost)

Zvýšení PMR v srpnu 1996 se ČS, a.s. dotklo citelněji než ostatních bank, neboť pro svoje aktivní obchody používá především vlastní primární zdroje, avšak kompenzace se týkala zejména omezení mezibankovních vkladů.

Kapitálová přiměřenost ČS, a.s. se pohybuje přibližně o 1,85% nad mezinárodně uznávaným minimem 8%.

Československá obchodní banka, a.s.¹⁾

Stejně jako ČS, a.s. i ČSOB, a.s. působila v bankovníctví již před rokem 1990. Své výlučné postavení, které zaujímala v minulosti, si do určité míry zachovala až dodnes. Její výlučnost nespočívá pouze v její obchodní orientaci, ale též ve strategii banky. Její obchodní orientací i nadále zůstává financování zahraničního obchodu a poskytování služeb s tím spojených. Je třeba zdůraznit, že ČSOB, a.s. si udržuje dominantní postavení v devizových operacích, mezinárodním platebním styku a úvěrování zahraničního obchodu i přes vstup zahraničních bank na náš trh. Díky své obchodní politice má ČSOB, a.s. své dlouholeté kontakty na světových finančních a kapitálových trzích a hustou síť korespondentských bank.

Strategie banky byla odlišná již od samotného počátku transformace bankovníctví. A to jednak z hlediska budování distribuční sítě a jednak z hlediska přístupu poskytování úvěrů. Zatímco u některých bank dochází k redukci pobočkové sítě, např. u ČS, a.s., ČSOB, a.s. v současné době svou síť, kterou tvoří 64 poboček, dobudovává. Rovněž strategie zvolená při poskytování úvěrů je odlišná od většiny ostatních bank. V počátcích transformace bankovníctví, kdy většina bank v období privatizace poskytovala velké množství úvěrů, prosazovala ČSOB, a.s. obezřetnou úvěrovou politiku. Z hlediska následného vývoje naší ekonomiky se tento krok jeví jako velmi prozřetelný. Naopak v období od roku 1995, kdy většina bank přesunula svou strategii v oblasti úvěrů od kvantity ke kvalitě, ČSOB, a.s. nastolila strategii v rámci které dochází k podstupování většího rizika. Důvodem, kterým ČSOB zdůvodňuje tuto strategii je příliš nízké úrokové rozpětí (přibližně 3%).

Vedle již zmiňované tradiční orientace se ČSOB, a.s. postupně zaměřuje i na další oblasti bankovních služeb. Finanční skupina ČSOB vhodně doplňuje činnost banky. Je tvořena následujícími členy:

OB AVAL, s.r.o (forfaitingová společnost)
CONSILIUM, s.r.o. (poradenská společnost)
O. B. Heller, a.s. (faktoringová společnost)
OB Leasing, a.s. (leasingová společnost)
Prager Handelsbank AG
Penzijní fond Energie

Členové finanční skupiny ČSOB, a.s. jsou subjekty stojící mimo banku, avšak opírají se o finanční sílu banky, její expertní zázemí a pobočky. Mimo jiné i dle

¹⁾ pramen číselných údajů: Vondrák, D., Ekonom, XL., 1996, č. 51, s. 67

struktury členů finanční skupiny ČSOB, a.s. je vidět, že ČSOB, a.s. není srústem průmyslového a finančního holdingu.

ČSOB, a.s. byla z minulosti zatížena velkým množstvím rizikových úvěrů. Částečně se tento problém vyřešil speciální formou oddlužení na kterém se účastnila Česká inkasní jednotka. ČIJ¹⁾ převzala od ČSOB nedobytné úvěry poskytnuté před rokem 1990 ve výši 26 mld. Kč. Ačkoliv struktura úvěrového portfolia není dokonalá, jeho kvalita se zlepšuje, což způsobuje stále nižší nároky na tvorbu opravných položek a rezerv. Tento vývoj je žádoucí, neboť v roce 1995 ČSOB, a.s. tvořila ze všech bank největší rezervy na ztráty z úvěrů, v poměru k celkovým úvěrům, a to 16,6%.

Více než dobrá ziskovost ČSOB, a.s. v období poklesu úrokových sazeb a snižování marží svědčí o dobré vnitřní transformaci banky, která je doplňována kontrolou provozních nákladů.

Procento kapitálové přiměřenosti banky se v roce 1996 zvýšilo z 8,07% na 9,71%.

Komerční banka, a.s.²⁾

KB, a.s. je z hlediska bilanční sumy největší bankou působící na českém bankovním trhu. Je to jedna z prvních bank, která si uvědomila nutnost přizpůsobení se zavedeným světovým normám. Před více než dvěma lety si vytýčila jasný programový cíl, a to stát se bankou dle západního standardu. Na základě vytčeného cíle byla upravena vnitřní organizační struktura a prohlouben systém vnitropodnikového účetnictví a rozpočetnictví. Vedle českých zásad účetnictví přistoupila KB, a.s. i k vedení účetních výkazů dle mezinárodních standardů.

Obchodní strategie KB, a.s. se postupně orientuje na tzv. klientský přístup, jehož naplnění spočívá v cíleném poskytování služeb jednotlivým skupinám zákazníků přesně podle jejich diferencovaných potřeb. Hlavním cílem KB, a.s. je udržet pozici nejsilnější a nejziskovější univerzální banky v ČR, a tím zabezpečit trvalé zhodnocování majetku akcionářů.

I když má KB, a.s. dominantní postavení na úvěrovém trhu (v roce 1995 28,3%) od roku 1995 se snaží obezřetnou politikou snižovat podíl klasifikovaných úvěrů. V roce 1994 KB, a.s. přijala nové zásady pro klasifikaci pohledávek a tvorbu rezerv, které přesahují rámec stanovený v této oblasti metodikou ČNB. Došlo a i nadále dochází k rozšiřování nástrojů pro řízení a kontrolu úvěrů, které zabezpečí zpružnění a zefektivnění úvěrového procesu.

¹⁾ pozn.: Česká inkasní jednotka a Slovenská inkasní jednotka vznikly v roce 1993 jako dceřiné společnosti příslušných ministerstev financí.

²⁾ pramen číselných údajů: Vondrák, D., Ekonom, XL., 1996, č. 49, s. 75

Finanční skupinu Komerční banky, a.s. tvoří:

ALL IN, a.s. (poskytování finančních služeb)
Investiční kapitálová společnost KB, a.s.
Bankovní ochranná služba, a.s.
Penzijní fond Komerční banky, a.s.
Komerční banka Bratislava, a.s.
Komerční pojišťovna, a.s.
CAC Leasing, a.s.
Všeobecná stavební spořitelna KB, a.s.
I.S.C. MUZO, a.s. (servisní služby pro bankovní sektor)

Investiční a Poštovní banka, a.s.¹⁾

V současnosti je IPB, a.s. nejdiskutovanější bankou z velké čtyřky zásluhou privatizace státního podílu, které se tato banka s největší pravděpodobností dočká jako první možná již v roce 1997.

Výchozí pozice Investiční banky při zahájení reformy bankovníctví byla horší než u ostatních bank. To jaký účel byl Investiční bance přiřazen před listopadem 1989 je zmíněno v úvodních kapitolách této práce. Nejvýraznějším negativem byla především neexistence pobočkové sítě a tím pádem neexistence depozit od klientů. Investiční banka nedisponovala téměř žádnými vlastními prostředky a byla zcela závislá na vnějších zdrojích financování, především na půjčkách od jiných bank.

Tento problém se díky rozvoji nových produktů a zvyšování podílu trhu podařilo Investiční bance zdolat. Zvláště po začlenění Poštovní banky došlo k zlepšení pozice IPB, a.s. na trhu klientských vkladů prostřednictvím divize Poštovní spořitelny. IPB, a.s. disponuje přibližně 3650 obchodními místy.

Rozporuplné názory ohledně IPB, a.s. vyvolává v současné době především finanční skupina této banky, jejíž členy jsou:

BANIT, s.r.o. (společnost zaměřená na bankovní informační technologie)
Českomoravská hypoteční banka, a.s.
Českomoravská stavební spořitelna, a.s.
Českomoravský penzijní fond, a.s.
IPB leasing, a.s.
IPB real, a.s. (společnost zaměřená na poskytování služeb v oblasti realit)
Pojišťovna IB, a.s.
POSTILIÓN, investiční společnost, a.s.
První investiční akciová společnost

¹⁾ pramen číselných údajů: Vondrák, D., Ekonom, XL., 1996, č. 50, s. 75

SIB, a.s. (zprostředkovatelská činnost v oblasti obchodu, poradenství, apod.)
 TRADEINVEST, a.s., Praha (společnost zaměřená na export - import)

Obchodní strategie IPB, a.s. se zaměřuje především na velké banky
 privatizační projekty a prostřednictvím svých fondů i na investiční bankovníctví.

Tabulka č. 7: Vlastnická struktura bank¹⁾

KB, a.s.	ČSOB, a.s.	ČS, a.s.	IPB, a.s.
48,74% FNM ČR	26,51% ČNB	45,00% FNM ČR	29,66% FNM ČR
9,65% The Bank of New York*	24,13% NBS	14,75% města a obce*	13,89% Charous Holding, a.s.
4,33% Restituční inv. fond	19,59% FNM ČR	0,38% Restit. invest. fond	6,28% Česká pošta
3,81% IPB, a.s.	19,59% MF ČR	34,51% instit. investoři	3,00% Chemapol, a.s.
2,58% IPK KB, a.s.	0,98% zaměstnanci	5,36% individ. investoři	35,03% instit. investoři
1,95% Česká spořitelna, a.s.	1,66% slovenští investoři		12,14% individ. investoři
1,21% 1. Privat. fond, a.s.	7,54% ostatní investoři		
1,03% The Central European Growth Fund PLC			
0,59% zaměstnanci			
4,26% slovenští investoři			
21,85% ostatní investoři			

pozn.: * - bez hlasovacího práva

Tabulka č. 8: Základní ukazatele členů velké čtyřky za rok 1996²⁾

Banka	Základní kapitál (mld. Kč)	Objem aktiv (mld. Kč)	Čistý zisk (mld. Kč)	Rentabilita aktiv (v %)
ČSOB	5,105	203	3,09	1,52
KB	9,5	460,8	5,36	1,16
ČS	7,6	360	1,85	0,50
IPB	5,681	234,4	1,51	0,64

Negativní postoje k privatizaci

Jelikož naše země ještě stále prochází procesem transformace nebylo by na závadu konzultovat a porovnávat, nikoli kopírovat, některé naše transformační

¹⁾ Heřmánek, J., Sůsa, J., „Problém fúzí a privatizace vybraných bank“, Hospodářské noviny ze dne 3. 12. 1996, Praha, s. 8.

²⁾ zdroj: Burza cenných papírů Praha

kroky se zahraničím. Důležitý je mimo jiné i poznatek o tom, že ve většině západoevropských zemí, např. Německu, Francii, Rakousku, je běžná účast státu a veřejnoprávních subjektů. Důvodem k tomu je především to, že si tyto země chrání své velké banky před zahraničním kapitálem. Prodej do zahraničí by do jisté míry znamenal „pohřeb“ národních ekonomických zájmů. Jeví se nevýhodně prodávat do zahraničí oligopolní odvětví, které se vyznačuje velkou mírou zisků. Závislost mezi podílem státu a kvalitou bankovníctví je popřena i kladným hodnocením bank se státním podílem ratingovými agenturami. Očekává se zájem bank především o velké podíly na českých bankách, i když i přes malý podíl vede cesta k získání většiny akcionářských hlasů. S tím souvisí hrozba nedostupných úvěrů pro české podniky, neboť je možné předpovídat ze strany zahraniční banky zpřísnění kritérií pro poskytování úvěrů.

Důvody pro obavy z prodeje akcií strategickým domácím investorům jsou způsobeny především neschopností těchto skupin zvýšit efektivnost bank. Nemají totiž know-how a hrozí u nich možnost přelévání bankovních úvěrů členům dané investiční skupiny, čímž by mohlo docházet k poruchám v rozmisťování zdrojů v ekonomice. Rovněž, v zahraničí oblíbený, prodej bank penzijním fondům nelze u nás díky jejich provázanosti uskutečnit. Zavržení prodeje akcií městům vychází z jednoho důvodu, který vůbec vede k privatizaci a to, že municipality stejně jako stát nevykonávají vlastnická práva dostatečně účinně.

Kladné postoje k privatizaci

„Nejhorším vlastníkem je prý stát“. Možná proto, že stát je tak velká instituce, že jen velmi obtížně se v ní dá dobře hospodařit. Ale i přesto by bylo nerozvážné vzdát se veškerého podílu v takových institucích jako jsou banky, především s ohledem na důležitost těchto institucí v návaznosti na ekonomiku země. Kladem privatizace je především posílení velkých bank mimo jiné i vůči mezinárodní konkurenci a očekávané zvýšení efektivnosti těchto ústavů. Jde též o vytvoření vlastnické struktury, která bude schopna posilovat finanční pozici banky a umožní případné navyšování kapitálu.

Stát by měl k privatizaci zaujmout takový postoj, aby probíhající změny akcionářské struktury byly usměrněny cílenou strategií. Stát má v tomto směru přímo povinnost zabránit vstupu nežádoucích investorů do bank a ochránit tak vkladatele těchto bank.

V době dopracovávání této diplomové práce byla vládou dne 16. 4. 1997 přijata opatření ke korekci hospodářské politiky a další transformační opatření. Tato opatření mají pro bankovní sektor význam především v následujících bodech.

- Jedno z opatření, a dle mého soudu opatření pro bankovní sektor velmi důležité, se týká urychleného dokončení privatizace bank a posílení výkonu vlastnických práv státu. Má být vypracován záměr privatizace, který by především zajistil nalezení takových vlastníků, kteří projeví dlouhodobý zájem o prosperitu a zefektivnění dané banky. Domnívám se však, že stát by si měl alespoň určitou

část vlastnických práv ponechat a zároveň ale posílit účinnost výkonu těchto vlastnických práv.

- Další opatření se týká zprůhlednění finančního trhu s čímž je spojeno několik nutných úkonů:
 - Do července 1997 má být provedena analýza situace ve finančním sektoru a vztahů uvnitř něho. Jde především o eliminaci možných konfliktů zájmů mezi bankami, investičními společnostmi, investičními fondy a podniky. Dle této analýzy má být provedena novelizace příslušných zákonů, které by omezily toto propojení.
 - Urychleně má dojít k novele zákona, kterou se sníží objem daňově uznatelných opravných a odečitatelných položek pro peněžní ústavy.
 - Vládě by měla být co nejdříve znovu předložena novela zákona o bankách, ve které by byla jasně oddělena obchodní a investiční činnost bank. Zároveň má být znemožněno statutárním představitelům bank přímo zasedat ve správních radách podniků.
 - MF má okamžitě prověřit výkon funkce depozitáře jednotlivými komerčními bankami. Při zjištění závažných nedostatků navrhne České národní bance, aby odebrala danému subjektu licenci k této činnosti.
- Ať už jsou výsledky diskuse o vlivu restrikce měnové politiky v polovině roku 1996 na vývoj ekonomického růstu jakékoliv, důležité pro celou ekonomiku je rozhodnutí ČNB snížit povinné minimální rezervy ze současných 11,5% na 9,5% s účinností od 8. 5. 1997. Toto rozhodnutí se slučuje s doporučením vlády v oblasti měnové politiky. To jak ČNB provede „změkčení“ dosavadní restriktivní politiky je plně v její pravomoci.
- V neposlední řadě se bankovního sektoru dotýká opatření o postihování hospodářské a finanční kriminality, které v sobě zahrnuje opět několik úkonů:
 - Byl vytvořen meziresortní tým*, který bude realizovat opatření v oblasti závažné hospodářské a finanční kriminality.
 - Ministerstvo spravedlnosti by mělo do dvou měsíců předložit návrh paragrafovaného znění zákona, který umožní u Vrchního státního zastupitelství v Praze a Olomouci vytvořit zvláštní orgán pro odhalování a stíhání kriminality v bankovním sektoru.
 - Další úkony se týkají především zintenzivnění dohledu nad činností soudů, vytvoření specializovaných senátů pro složité případy z oblasti finanční a hospodářské kriminality, apod..

Vliv na bankovní sektor budou mít samozřejmě i další opatření. A to dle mého názoru především ta, týkající se kapitálového trhu. V případě, že by se v blízké

* Meziresortní tým je složený z prezidenta Policie ČR, nejvyššího státního zástupce, ředitele Úřadu vyšetřování MV ČR, ředitele bankovního dohledu ČNB, ředitele Úřadu pro cenné papíry, předsedy ČOI, generálního ředitele Správy cel a ředitele BIS. Tým je koordinovaný zmocněncem jmenovaným vládou.

4. ZÁVĚR

„Cesty ke zlepšení stavu českého bankovníctví jsou víceméně známy. Byly nalezeny metodou pokusu a omylu - jako ostatně mnohé jiné cesty v ekonomické transformaci. Zbývá se po nich vydat. To předpokládá v první řadě dostatek politické vůle. Doufejme, že bude shromážděna včas.“

/klv/ Ekonom č. 46/1996, str. 84

Z předložených částí této diplomové práce vyplývá její strukturální rozložení, které je následující.

První část diplomové práce je zaměřena na institucionální přestavbu bankovního sektoru v období ekonomické transformace. V návaznosti na strukturu bankovního sektoru v centrálně řízené ekonomice je zaměřena pozornost na transformaci jednostupňového bankovního systému v systém dvoustupňový se zřetelem na specifikaci hlavních záměrů ekonomické transformace započaté v roce 1990. V podkapitole o formování bankovního sektoru jsou v chronologickém sledu popsány události, které ovlivnily vývoj bankovníctví v letech 1990 - 1996. S touto podkapitolou též souvisí sestavená tabulka č. 1, která znázorňuje chronologický vývoj vzniku bankovní sítě v období let 1989 - 1996. Tento vývoj je podroben analýze v kapitole 1. 4.

Druhá část diplomové práce se zabývá funkční přestavbou bankovního sektoru v období ekonomické transformace. Čtyři podkapitoly tvořící tuto část se z velké části týkají centrální banky. Je zde specifikována jednak samotná funkční přestavba centrální banky a dále její činnost v oblasti bankovního dohledu a bankovní regulace. Regulativním opatřením centrální banky ve vztahu k obchodním bankám je věnována kapitola 2.3..

Třetí stěžejní část diplomové práce obsahuje zamyšlení nad současnými problémy bankovního sektoru. Do této části spadají témata týkající se konsolidačních opatření, problematiky selhávání obchodních bank a příčiny těchto selhání, úpravy legislativy a samozřejmě doprivatizace velké čtyřky.

V závěru diplomové práce je zhodnocen význam materiálu vlády o korekci hospodářské politiky a dalších transformačních opatřeních pro bankovní sektor.

Za rozhodující přínos transformace v počátečním období považuji vznik dvoustupňového bankovního systému, a to nikoli v podobě, o které se uvažovalo ve 2/2 80-tých let. Zákon o bankách a spořitelnách a zákon o Státní bance československé, které vešly v platnost od 1. 1. 1990, vedly k významným institucionálním změnám a ke stanovení zcela nových pravidel pro bankovní činnost. Ačkoli za pozitivní považuji otevřenost a vytvoření konkurenčního prostředí v oblasti bankovníctví, domnívám se, že regulativní opatření centrální banky měla být v počátcích transformace přísnější. To se týká především podmínek pro udělování licencí. Stanovení minimální výše základního kapitálu v roce 1990 na 50

mil. Kčs¹⁾ považují za nedostatečné a moratorium na vydávání licencí uvalené koncem roku 1993 za krok opožděný. Právě nedostatečné podmínky pro udělování licencí ve spojení s jejich laxním ověřováním a nedokonalým fungováním bankovního dohledu vedly v letech 1991- 1993 k boomu, kdy vznikla převážná většina bankovních subjektů.

V současné době lze považovat za odsouzeníhodný způsob, jakým byly obchodní banky vtaženy do procesu privatizace. Avšak s přihlédnutím k rozvinutosti, či spíše nerozvinutosti kapitálového trhu v dané době, se domnívám, že privatizace na dluh skrze obchodní banky byla jedna z nejsnáze realizovatelných možností. Tento z počátku úspěšně se jevící zvolený postup však časem začal narážet na několik překážek. Od zaostávání legislativní úpravy až po nezkušenost bankovního personálu, vedoucí k nesprávnému hodnocení podnikatelských projektů a kumulaci klasifikovaných úvěrů. A právě v tomto období měl začít uplatňovat své pravomoci institut bankovního dohledu. Akceschopnosti bankovního dohledu však předcházelo období jeho vývoje, které považují v současné době v zásadě za ukončené. Otevřenou otázkou prozatím zůstává začlenění bankovního dohledu do centrální banky. Ačkoli je v této souvislosti poukazováno na konflikt cílů z hlediska měnové stability a stability bankovního systému, nepovažují v blízké budoucnosti za nutné a vhodné vyčlenit bankovní dohled z ČNB, a to především z důvodu nedokončeného formování našeho bankovního sektoru.

Ohledně regulativních opatření centrální banky považují podmínky pro udělení licencí a vymezení základních pravidel činnosti obchodních bank za dostatečné. Květnové snížení sazby povinných minimálních rezerv z 11,5% na 9,5% by mělo iniciovat snížení úrokových marží bank, a to buď snížením úroků z úvěrů nebo zvýšením úroků z vkladů. Za vhodnější pro naši ekonomiku považují v současné době zvýšení úroku z vkladu, které by mělo podpořit růst míry úspor. Z regulativních opatření by se však měla zvážet účinnost institutu pojištění vkladů fyzických osob a jeho možné působení již v rámci řešení problémů dané banky.

Celkové náklady na řešení problémů v bankovním sektoru bude možné přesně vyčíslit až za několik let po dořešení veškerých transakcí v rámci konsolidačních programů. Již nyní je však jasné, že ne všechny tyto náklady bude možné považovat za "daň transformace".

V oblasti legislativy považují za akutní realizovat novelu zákona o bankách a všech zákonů souvisejících s řešením problému propojení investičních fondů a společností, bank a podniků. Návrh novely obsahuje povinnost bank rozdělit účetně portfolio cenných papírů na obchodní a investiční.

Ačkoli materiál vlády o korekci hospodářské politiky obsahuje i podnět k urychlenému dokončení privatizace bank, domnívám se, že je nutné postupovat individuálně u každého subjektu a proces privatizace neuspěchat. Je velmi pravděpodobné, že investory v procesu doprivatizace bank budou zahraniční

1) V roce 1991 byla minimální výše základního kapitálu zvýšena na 300 mil. Kčs.
V roce 1994 byla minimální výše základního kapitálu zvýšena na 500 mil. Kč.

subjekty. Tyto subjekty by měly nadále rozvíjet důvěru, kterou v současné době banky velké čtyřky disponují. Výše uvedený materiál rovněž dostatečně vymezuje záměry ohledně úpravy legislativy, resp. opatření o postihování hospodářské a finanční kriminality. To považuji za důležité především z důvodu pozitivního vnímání tohoto opatření obyvatelstvem. Vliv na bankovní sektor budou mít samozřejmě i další opatření. A to především ta týkající se kapitálového trhu. V případě, že by se v blízké době podařilo realizovat daná opatření a kapitálový trh by začal plnit všechny své funkce, lze předpokládat, že jako zdroj financování by v budoucnosti nesloužily především banky, jak je tomu v současné době.

Z hlediska funkčnosti českých bank bude nutné do konce tohoto a na počátku příštího století dbát na několik požadavků, které ovlivňují a budou ovlivňovat úplné dokončení transformačního procesu. Jedná se například o důvěru obyvatelstva, o vytváření spolehlivého kapitálového trhu, o dostupnost úvěrů pro podniky s perspektivními investičními záměry a samozřejmě o vytvoření důvěryhodné pozice ve vztahu k zahraničí. Poslední dva zmiňované požadavky mají pro naši ekonomiku význam především v současné době, neboť ovlivňují situaci v zahraničním obchodě, možnost spolehlivého zahraničního kapitálového vstupu v rámci privatizace velké čtyřky a samozřejmě přípravu vstupu ČR do Evropské unie.

Struktura bankovního sektoru, která byla narušena sérií úpadků menších bank, bude pravděpodobně ještě dlouhou dobu utvářena. I když náš bankovní sektor čeká období fúzí a privatizace, je jisté, že své místo na trhu si udrží i menší banky, zaměřené na drobnou podnikatelskou klientelu. Myslím, že redukce počtu univerzálních bank bankovnímu sektoru prospěje. Střední a malé banky by se do budoucna měly specializovat dle produktu, odvětví či regionu. Krom poskytování standardních služeb je právě specializace možností, jak získat svou stálou klientelu. Doufejme, že ozdravný program ČNB vyhlášený koncem roku 1996 a plnící stabilizační funkci je poslední, který malé banky potřebují.

Dle dosavadního vývoje na finančním trhu lze do budoucna očekávat, že banky budou vystaveny zesílené konkurenci nebankovních institucí. V oblasti depozit si budou konkurovat investiční společnosti, investiční fondy, podílové fondy, penzijní fondy, apod., přičemž i u těchto institucí je pravděpodobné fúzování a změny v jejich regulaci.

Z hlediska budoucího vývoje by bylo žádoucí, kdyby své pozice posílilo hypoteční bankovníctví, stavební spoření, ale například též družstevní záložny, tzv. kampeličky. Řešení si vyžádají i zdánlivě postranní problémy, jako je například vypořádání podílu FNM Slovenské republiky v KB, a.s. či pohledávka ČSOB, a.s. za Slovenskou inkasní jednotkou.

5. SEZNAMY

5.1. Seznam literatury

- [1.] Polidar, V.: Management bank a bankovních obchodů, 1. vyd. Ekopress, Praha, 1995.
- [2.] Revenda, Z.; Mandel, M.; Kodera, J.; Musílek, P.; Dvořák, P.; Brada, J.: Peněžní ekonomie a bankovníctví, 1. vyd. Management Press, Praha 1996.
- [3.] Revenda, Z.: Banky a měnová politika, 1. vyd. Nad zlato, Praha 1991.
- [4.] Bartošek, K.; Felsbergová, D.; Jaroš, P.: Bankovníctví v České republice, 2. vyd., Bankovní institut, a.s., Praha 1996.
- [5.] Luňák, J., Finance a úvěr, ročník 46, 1996, č. 3, s. 132.
- [6.] Zahradník, P., Finance a úvěr, ročník 46, 1996, č. 10, s. 578.
- [7.] kol. autorů: Bankovníctví, 1996, č. 20, s. 10.
- [8.] kol. autorů: Banky v České republice a jejich vstup do Evropy. [Výzkumná zpráva]. Praha, Patria Finance, a.s. 1996.
- [9.] Přípravovaná novela zákona č. 21/1992 Sb., o bankách.
- [10.] Hospodářské noviny, Praha, 1996 a 1997.
- [11.] Telegraf, Praha 1996 a 1997.
- [12.] Mladá fronta Dnes, Praha 1996 a 1997.
- [13.] Ekonom, Praha 1996 a 1997.
- [14.] Finance a úvěr, Praha 1996 a 1997.
- [15.] Bankovníctví, Praha 1996 a 1997.
- [16.] Výroční zpráva ČNB za rok 1995.
- [17.] Hospodářská ročenka 1997, Praha, 1997.
- [18.] Právní rádce, Praha 1997
- [19.] Informace ČTK

5.2. Seznam příloh

- Příloha č. 1 : Formování sítě obchodních bank
- Příloha č. 2 : Reprezentace zahraničních bank v ČR
- Příloha č. 3 : Pobočky českých bank v zahraničí
- Příloha č. 4 : Struktura Bankovní rady ČNB
- Příloha č. 5 : Hlavní činnosti a pravomoci ČNB
- Příloha č. 6 : Údaje, které musí obsahovat žádost o udělení licence k bankovní činnosti
- Příloha č. 7 : Bankovní legislativa

6. PŘÍLOHY

6.1. Příloha č. 1

Formování sítě obchodních bank¹⁾

Stav v roce 1989

- ♦ Státní banka československá (od 1. 1. 1993 Česká národní banka)
- ♦ Česká státní spořitelna, Slovenská státní spořitelna (od roku 1992 Česká spořitelna, a.s.)
- ♦ Československá obchodní banka (od roku 1992 Československá obchodní banka, a.s.)
- ♦ Investiční banka (od roku 1992 Investiční banka, a.s., od roku 1994 IPB, a.s.)
- ♦ Živnostenská banka (od roku 1992 Živnostenská banka, a.s.)

1990

- ♦ Komerční banka (od roku 1992 Komerční banka, a.s.)
- ♦ Všeobecná úvěrová banka (od roku 1992 Všeobecná úvěrová banka, a.s.; od 14. 1. 1993 Všeobecná úvěrová banka, a.s., pobočka Praha)
- ♦ Agrobanka, a.s.
- ♦ Pragobanka, a.s.
- ♦ Bankovní dům SKALA, a.s.
- ♦ Ekoagrobanka, a.s.

1991

- ♦ Banka Bohemia, a.s.
- ♦ AB Banka, a.s.
- ♦ Evrobanka, a.s.
- ♦ Kreditní a průmyslová banka, a.s.
- ♦ Realitbanka, a.s.
- ♦ Regiobanka, a.s. (od 30. 12. 1994 Českomoravská hypoteční banka)
- ♦ Union banka, a.s.
- ♦ Zemská banka, a.s.
- ♦ Banka Haná, a.s.
- ♦ Kreditní banka Plzeň, a.s.
- ♦ Interbanka, a.s.
- ♦ Citibank, a.s.
- ♦ Creditanstalt, a.s.
- ♦ Société Générale, a.s.
- ♦ Konsolidační banka Praha, s.p.ú.

¹⁾ zdroj[7.]: kol. autorů: Bankovníctví, 1996, č. 20, s. 10.

1992

- ◆ Podnikatelská banka, a.s.
- ◆ Velkomoravská banka, a.s.
- ◆ COOP BANKA, a.s.
- ◆ Moravia banka, a.s.
- ◆ Česká banka, a.s.
- ◆ Bank Austria (ČR), a.s.
- ◆ BNP-Dresdner Bank (ČR), a.s.
- ◆ Credit Lyonnais Bank Praha, a.s.
- ◆ HYPO-BANK CZ, a.s.
- ◆ Bayerische Vereinsbank, AG Mnichov (od 1. 1. 1996 Vereinsbank (CZ), a.s.)
- ◆ Commerzbank AG
- ◆ Českomoravská záruční a rozvojová banka, a.s.

1993

- ◆ Foresbank, a.s.
- ◆ První slezská banka, a.s.
- ◆ Universal banka, a.s.
- ◆ Plzeňská banka, a.s.
- ◆ Raiffeisenbank, a.s.
- ◆ Internationale Nederlanden Bank N. V.
- ◆ GiroCredit-Sparkassen Banka Praha, a.s.
- ◆ ABN AMRO Bank N. V.
- ◆ Royal Banka CS, a.s. (od 1. 2. 1995 První městská banka, a.s.)
- ◆ Deutsche Bank Aktiengesellschaft Filiale Prag, organizační složka
- ◆ AR stavební spořitelna, a.s.
- ◆ Českomoravská stavební spořitelna, a.s.
- ◆ Wüstenrot-Stavební spořitelna, a.s.
- ◆ Všeobecná stavební spořitelna Komerční banky, a.s.

1994

- ◆ ČS-stavební spořitelna, a.s.
- ◆ HYPO stavební spořitelna, a.s.
- ◆ IC Banka, a.s.
- ◆ Österreichische Volksbanken AG (od 1. 1. 1997 Volksbank, a.s.)
- ◆ Waldviertler Sparkasse von 1842

1995

- ◆ Česká exportní banka, a.s.
- ◆ Raiffeisenbank im Stiftland Waldsassen eG, odštěpný závod Cheb
- ◆ Sparkasse Mühlviertel - West bank, a.s., pobočka České Budějovice

1996

- ◆ Midland Bank plc - pobočka Praha
- ◆ Westdeutsche Landesbank (CZ), a.s.

6.2. Příloha č. 2

Reprezentace zahraničních bank v ČR¹⁾

1. Giro Credit Bank Aktiengesellschaft der Sparkassen
2. Vněšťorgbank Rossija, Moskva
3. Nova Ljubljanska banka, Slovinská republika
4. Crédit Commercial de France, Paris
5. Crédit Lyonnais, Paris
6. Banque Nationale de Paris
7. Union Européenne de CIC, Paris
8. Dialogbank, Moskva
9. Financière Credit Suisse First Boston Zug, Švýcarsko
10. Berliner Bank AG, Berlin
11. Barclays Bank PLC, London
12. Bayerische Landesbank Girozentrale, Mnichov
13. Österreichische Volksbanken Gruppe, Wien
14. Prager Handelsbank AG, Frankfurt
15. Schmidt Bank Hof, BRD
16. Banca Commerciale Italiana, Milano
17. Nomura Securities Co Ltd., Tokyo
18. Landesbank Berlin Girozentrale, Berlin
19. Volkskreditbank, Linz
20. Conversbank, Moskva
21. Banque Paribas, France
22. Westdeutsche Landesbank (Europe) AG, Düsseldorf, BRD
23. Bankers Trust Co., New York, USA
24. Générale Bank, Bruxelles, Belgie
25. Banca di Roma
26. Chase Manhattan Overseas Corporation, N. Y., USA
27. Landesbank Hessen-Thüringen Girozentrale
28. Norddeutsche Landesbank Girozentrale, SRN
29. European Bank for Reconstruction and Development, GB
30. Slovenská poľnohospodárska banka, SR
31. Banco Atlántico, S. A., Barcelona, Španělsko
32. Allgemeine Sparkasse Oberösterreich Bank, AG
33. International Finance Corporation, Mission in ČR
34. Sparkasse der Stadt Mistelbach, Rakousko
35. Oberbank, Bank für Oberösterreich und Salzburg, Linz
36. Fleming Investments Limited, London, England
37. Chemical Bank, New York
38. Kreditbank N. V., Brusel
39. Banka Dělovaja Rossija, Moskva
40. Unicombank, Moskva
41. Cassa Risparmio di Trieste - Banka S.P.A.

¹⁾ zdroj[7.]: kol. autorů: Bankovníctví, 1996, č. 20, s. 10.

42. DG Bank Deutsche Genossenschaftsbank
43. Schweizerische Bankgesellschaft

4.1. Príloha 1

Pobočky československých bank v zahraničí *

1. Agrárská banka, a.s., pobočka Praha, zahájená činnosť 1. 1. 1923
2. Banka československá, a.s., pobočka Nitra, zahájená činnosť 1. 1. 1943
3. Československá vchodní banka, a.s.
 - * pobočky zahraniční pobočky Bratislava, zahájená činnosť 1. 1. 1924
 - * hlavní pobočka Bratislava, zahájená činnosť 1. 1. 1927
 - * hlavní pobočka Trenčín, zahájená činnosť 1. 1. 1927
 - * hlavní pobočka Žilina, zahájená činnosť 1. 1. 1927
 - * hlavní pobočka Košice, zahájená činnosť 1. 1. 1927
4. Hlavní banka, a.s., hlavní banka Žilina, zahájená činnosť 1. 1. 1927
5. Zbrojnická banka, a.s., pobočka Liptovský Hrádok, zahájená činnosť 1. 1. 1922
6. Československá banka, a.s., pobočka Plzeň, zahájená činnosť 1. 1. 1923 po vyhodnotení NBS odebrána koncem roku 1943

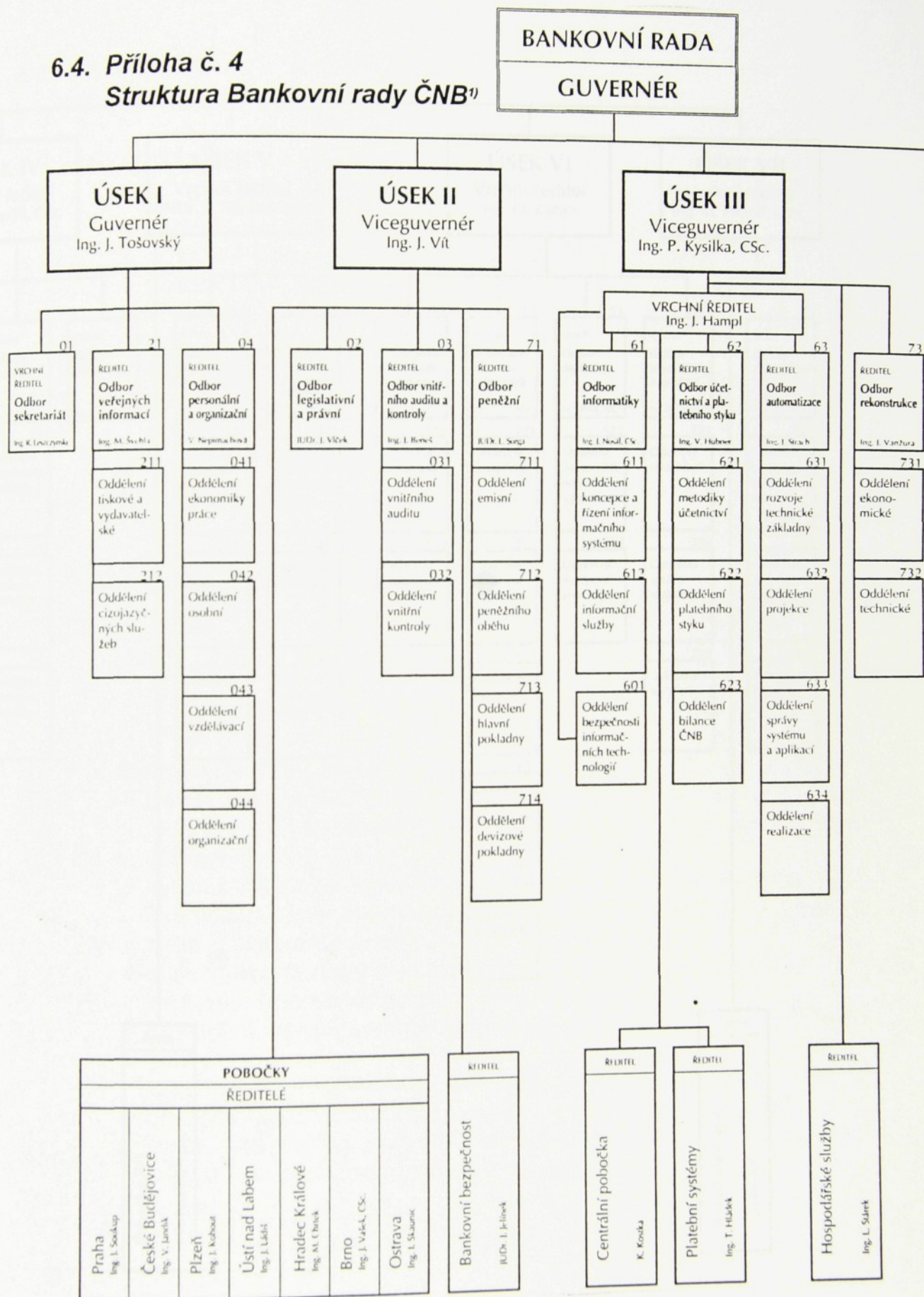
6.3. Příloha č. 3

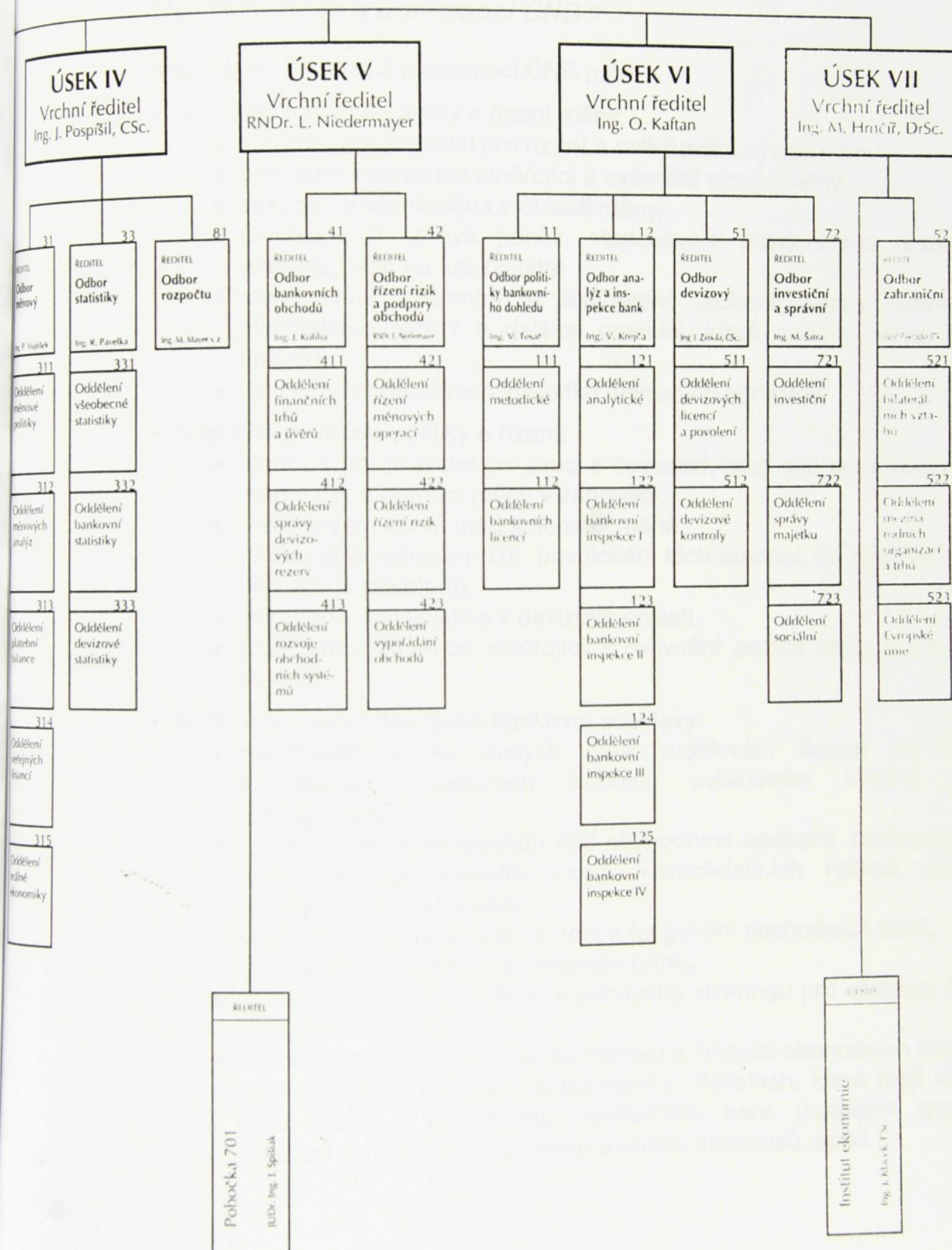
Pobočky českých bank v zahraničí ¹⁾

1. Agrobanka Praha, a.s., pobočka Banská Bystrica, zahájení činnosti 1. 1. 1993
2. Banka Haná, a.s., pobočka Nitra, zahájení činnosti 1. 1. 1993
3. Československá obchodní banka, a.s.
 - ◆ ústředí zahraniční pobočky Bratislava, zahájení činnosti 1. 3. 1994
 - ◆ hlavní pobočka Bratislava, zahájení činnosti 1. 1. 1967
 - ◆ hlavní pobočka Trenčín, zahájení činnosti 1. 1. 1991
 - ◆ hlavní pobočka Žilina, zahájení činnosti 1. 1. 1970
 - ◆ hlavní pobočka Košice, zahájení činnosti 1. 1. 1991
4. Moravia banka, a.s., místní banka Žilina, zahájení činnosti 30.6.1993
5. Živnostenská banka, a.s., pobočka Londýn, zahájení činnosti 1. 1. 1922
6. Ekoagrobanka, a.s., pobočka Piešťany, zahájení činnosti 1. 1. 1993 (rozhodnutím NBS odebrána licence ke dni 21. 9. 1996)

¹⁾ zdroj[7.]: kol. autorů: Bankovníctví, 1996, č. 20, s. 10.

6.4. Příloha č. 4
Struktura Bankovní rady ČNB¹⁾

6.5. Příloha č. 5

Hlavní činnosti a pravomoci ČNB ¹⁾

Mezi hlavní činnosti a pravomoci ČNB patří:

- V oblasti měnové politiky a řízení měny:
 - ♦ stanovování pravidel pro řízení a ovlivňování vývoje měny,
 - ♦ příslušné intervence směřující k ovlivnění vývoje měny,
 - ♦ zákonodárná iniciativa v oblasti měny,
 - ♦ emitování a správa peněz, stanovování pravidel pro hotovostní operace, ražba a tisk platidel
 - ♦ stanovování diskontní a lombardní úrokové sazby, povinných minimálních rezerv a dalších pravidel, která ovlivňují vývoj měny (inflace),
 - ♦ vyhlášování oficiálních výsledků měnových agregátů.
- V oblasti devizové politiky a řízení:
 - ♦ stanovování pravidel pro práci s devizami, resp. pro používání cizích měn v ČR a domácí měny v zahraničí,
 - ♦ stanovování kursů měn k domácí měně,
 - ♦ devizové povolování (tzn. povolování těch operací, na které musí být ze zákona povolení),
 - ♦ zákonodárná iniciativa v devizové oblasti,
 - ♦ příslušné intervence směřující k ovlivnění pozice státu v devizové oblasti.
- V oblasti ovlivňování české bankovní soustavy:
 - ♦ povolování vzniku nových bank, udělování licencí na výkon jednotlivých bankovních činností, ovlivňování výběru jejich managementu,
 - ♦ výkon bankovního dohledu nad obchodními bankami, možnost jejich ovlivňování (stanovování úkolů, konsolidačních režimů, nucené správy, odebrání licence),
 - ♦ stanovování pravidel pro činnost a fungování obchodních bank,
 - ♦ sledování činnosti každé obchodní banky,
 - ♦ provádění mezibankovního korunového clearingu pro všechny české banky,
 - ♦ zákonodárná iniciativa v oblasti vzniku a činnosti obchodních bank,
 - ♦ obchodování s obchodními bankami v oblastech, které mají vliv na vývoj měny a na chování obchodních bank (reeskont směnek, lombard cenných papírů, emise a prodej dluhopisů, apod.).

¹⁾ zdroj [4], s. 18

6.6. Příloha č. 6

Údaje, které musí obsahovat žádost o udělení licence k bankovní činnosti¹⁾

- ♦ návrh stanov banky
- ♦ údaje o zakladatelích banky
- ♦ výčet činností, které bude banka uskutečňovat
- ♦ obchodní plán banky na první tři roky její činnosti
- ♦ záměry banky při rozvíjení jednotlivých bankovních činností (jak se promítnou v rozvaze a v účtu zisků a ztrát), - informace o organizaci banky
- ♦ jména navrhovaných vedoucích pracovníků banky odpovědných za její řízení a funkce, do kterých jsou navrhováni
- ♦ organizaci a cíle vnitřního kontrolního systému
- ♦ technické a organizační předpoklady pro výkon navrhovaných činností

Žádost zahraniční banky musí dále obsahovat:

- ♦ rozhodnutí statutárního orgánu banky o zřízení pobočky v ČR a o poskytnutí kapitálu a dalších finančních zdrojů k zabezpečení činnosti pobočky,
- ♦ souhlas se zřízením pobočky na našem území,
- ♦ souhlas s převzetím odpovědnosti za vypořádání aktiv a pasiv pobočky od instituce odpovědné za bankovní dohled v zemi, kde sídlí mateřská banka.

¹⁾ zdroj [4]

6.7. Příloha č. 7

Bankovní legislativa¹⁾

- Zákony upravující legislativní rámec bankovníctví jako systému:
 - ♦ zákon č. 21/1992 Sb., o bankách
 - ♦ zákon č. 156/1994 Sb., novela, kterou se mění a doplňuje zákon č. 21/1992 Sb.
 - ♦ zákon č. 6/1993 Sb., o ČNB
- Zákony upravující širší právní rámec fungování bankovníctví:
 - ♦ zákon č. 219/1995 Sb., devizový zákon
 - ♦ zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
 - ♦ zákon č. 61/1996 Sb., zákon proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů
 - ♦ zákon č. 151/1996 Sb., zákon o investičních společnostech a fondech
 - ♦ zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech
 - ♦ daňové zákony (o dani z příjmů, o dani z přidané hodnoty, o správě daní a poplatků, o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, atd.)
- Zákony upravující právní rámec otázek, které se v bankovních činnostech vyskytují:
 - ♦ zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový
 - ♦ zákon č. 174/1950 Sb., o dražbách mimo exekuci
 - ♦ zákon č. 600/1992 Sb., o cenných papírech
 - ♦ zákon č. 214/1992 Sb., o burze cenných papírů
 - ♦ zákon č. 524/1992 Sb., o auditorech a komoře auditorů
 - ♦ zákon č. 256/1992 Sb., o ochraně osobních údajů v informačních systémech
 - ♦ vyhláška č. 37/1992 Sb., jednací řád okresních a krajských soudů
 - ♦ zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon
 - ♦ občanský zákoník a občanský soudní řád
 - ♦ opatření ČNB, k 1. 1. 1997 bylo účinných celkem 8 obezřetnostních opatření ČNB:
 - ♦ opatření ČNB č. 3 ze dne 5. 10. 1995 o kapitálové přiměřenosti bank ve znění změn provedených opatřením ČNB č. 4 ze dne 3. 7. 1996
 - ♦ opatření ČNB č. 11 ze dne 20. 12. 1996 o pravidlech likvidity bank

¹⁾ zdroj [17], s. 219

- ♦ opatření ČNB č. 4 ze dne 5. 10. 1995 o úvěrové angažovanosti bank ve znění změn provedených opatřením ČNB č. 5 ze dne 3. 7. 1996 a opatřením ČNB č. 7 ze dne 14. 11. 1996
 - ♦ opatření ČNB č. 6 ze dne 8. 12. 1995, kterým se stanoví omezení a podmínky pro nezajištěné devizové pozice bank a poboček zahraničních bank
 - ♦ opatření ČNB č. 4 ze dne 4. 7. 1995, kterým se stanoví zásady klasifikace pohledávek z úvěrů a tvorby rezerv a opravných položek k těmto pohledávkám
 - ♦ opatření ČNB č. 4 ze dne 26. 6. 1994, kterým se stanoví bankám omezení a podmínky pro některé druhy úvěrů a investic do majetkových účastí
 - ♦ opatření ČNB č. 10 ze dne 30. 12. 1996, kterým se stanoví požadavky na zprávu o hospodaření banky
 - ♦ opatření ČNB č. 12 ze dne 30. 12. 1996 o zásadách vytváření portfolií cenných papírů a majetkových podílů bankami a krytí rizika znehodnocení cenných papírů a majetkových podílů opravnými položkami
- Zákony upravující právní rámec hypotečního bankovníctví:
 - ♦ zákon č. 530/1990 Sb., o dluhopisech
 - ♦ zákon č. 600/1992 Sb., o cenných papírech